

Ársfrágreiðing

2023

umhvørvisstovan

FAROESE ENVIRONMENT AGENCY

Umhvørvisstovan er stovnur undir Umhvørvismálaráðnum. Stovnurin fevnir um virkisøkini umhvørvis- og náttúruvernd, umhvørvisgransking, orkumál og elveitingareftirlit, viðarlundir og frílendi, land- og sjókort, matrikul, tinglýsing, landsfólkayvirlit og vápnaskrá.

Umhvørvisstovan virkar fyri at verja vistskipanir, røkja náttúrutilfeingi og gera rættarbundnar staðfestingar. Við at vísa á okkara náttúruvirði og upplýsa og kunna um náttúru og umhvørvi virkar Umhvørvisstovan fyri at fremja umhvørvisvinarligan hugburð og stimbra burðardýggari menning. Umhvørvisstovan virkar fyri at røkja tær altjóða avtalur, sum Føroyar hava sett í gildi. Umhvørvisstovan tekur lut í norðurlendskum og altjóða samstarvi.

Umhvørvisstovan miðar eftir at vera ein virkin fyrisiting við fremsta serkunnleika innan tey ábyrgdarøki, sum stovnurin røkir. Stovnurin sær tað, at kunna borgaran, myndugleikar og áhugabólkar, sum ein týðandi lut í virksemini stovnsins.

Innihald

Stjórn og felagsumsiting	4
Matrikulumsiting	8
Land- og sjókort	10
Orka og elveiting	16
Tinglýsing og landsfólkayvirlit	24
Talgilding	28
Umhvørvisfyrising	30

Stjórn og felagsumsiting

Fororð

Kæri lesari

Umhvørvisstovan fegnast um at kunna leggja fram ársfrágreiðingina fyri 2023. Virkseimið hjá Umhvørvisstovuni er sera víðfevnt, og tí vil ein almenn ársfrágreiðing verða eitt avmarkað úrtak, sum vit tó vóna, kann geva tykkum eina mynd av okkara týðandi og fjølbroyttu arbeiðsuppgávum.

Umhvørvisstovan fyrisitur lóggávu innan persón- og ognarskráseting, umhvørvi, náttúru og elveiting. Eisini hevur stovnurin ábyrgd av kortlegging á sjógvi og landi. Í 2022 vórðu fyrstu sjókortini útgivin av føroyskum myndugleika.

Menning av talgildum tænaðum hevur høga raðfesting. Talgildingin hevur við sær, at málsviðgerðin verður neyvari og av hægri góðsku. Hetta tí at nógv lið í málsgongdini verða lögð føst, soleiðis at skjølini, sum koma inn, eru fullfíggjað og klár at málsviðgera.

Arbeitt verður við at leggja um til talgilda innlating av skjølum innan fleiri øki. Í 2022 varð farið undir at talgilda innlating av skjølum til akfarsbókina í Tinglýsingini. Hetta arbeiðið helt fram í 2023 og verður eftir ætlan liðugt um áramótið 2024. Try umsóknarbløð til Matrikul eru í ferð við at verða talgild. Tvey tey fyrstu, umsókn um máliblað og umsókn um marknaseting, eru fingin í lag í 2024 og tøk á Vanganum. Umsóknir um mv-g-afturbering í sambandi við skiftið frá oljufýring til hitapumpu eru somuleiðis tøk á Vanganum.

Náttúruverndarlógin varð viðtikin í Løgtinginum í 2023, og fekk lógin gildi tann 1. januar 2024. Arbeiðið at skipa eina náttúruvísing er komið væl áleiðis. Hetta fevnir m.a. um at fáa neyðugar kunngerðir lýstar, og at fáa til vega eitt skipað dátugrundarlag um føroysku náttúruna.

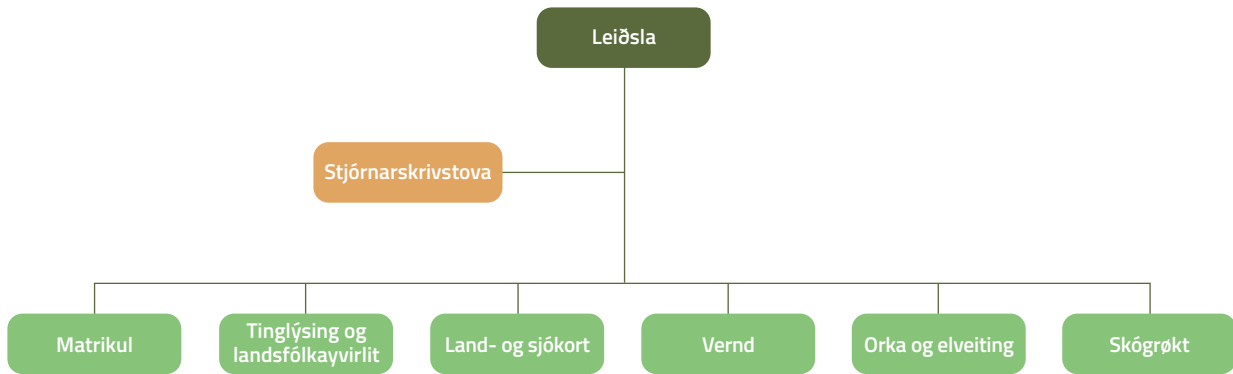
Umhvørvisstovan er myndugleiki og dátustovnur. Aðalmálið er at veita munagóða fyrising og álítandi dátur. Starvsfólkahópur okkara hevur breiðar og djúptøknar førleikar, sum eru neyðugir fyri at stovnurin áhaldandi kann skapa vitan og virka rættstundis.

Við hesi frágreiðing ynskja vit at varpa ljós á eitt breitt úrval av evnum og uppgávum, sum dugnaligu starvsfólkini á Umhvørvisstovuni hava um hendi.

Sigurð í Jákupsstovu,
stjóri

Bygnaður

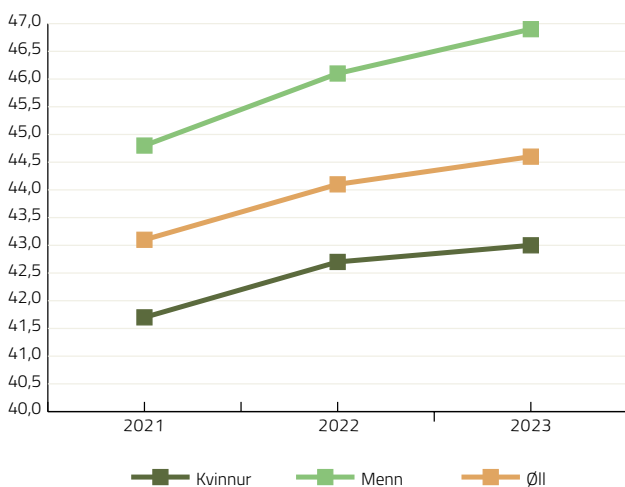
Umhvørvisstovan er býtt í fleiri deildir. Leiðslan samskipar arbeiðið tvørtur um tær seks deildirnar matrikul, tinglýsing og landsfólkayvirlit, land- og sjókort, vernd, orka og elveiting og skógrøkt. Stjórnarskrivstovan er umsitingarlaga eindin, sum tekur sær av dagligum rakstri á stovninum.

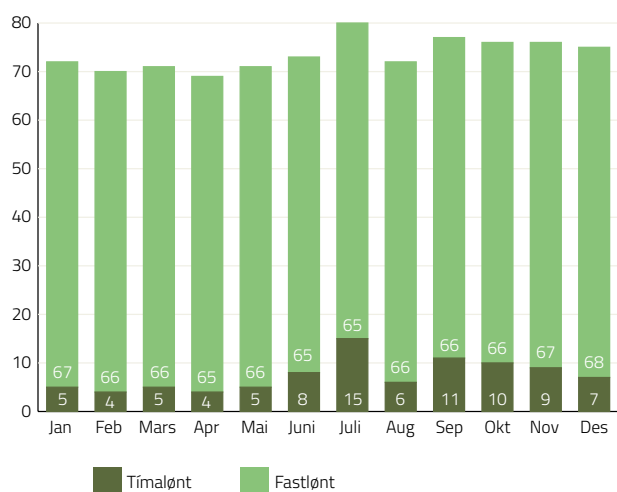
Umhvørvisstovan í tølum

Á Umhvørvisstovuni starvast ein fjølbroyttur hópur. Hetta ger seg galdandi, bæði tá hugt verður at fakligari bakgrund og demografi. Talið á starvsfólkum hevur verið rættiliga støðugt í farna árinum, tó við einari yvirvág í summarhálvuni, tá økt virksema er á Skógrøkt.

Miðalaldur býtt á kyn 2021-2023

Starvsfólk 2023

Mál og skjøl

Í talvuni sæst, hvussu mong og hvat slag av málum Umhvørvisstovan hevur stovnað undanfarin ár.

	2020	2021	2022	2023
Stovnað mál íalt	1267	1370	1917	2453
Matrikul Málini snúgva seg ofta um: marknaumskipan, sundurbýti, sundurbýti í eigaraíbúðir, marknaseting.	331	401	368	325
Vernd Málini snúgva seg ofta um: umhvørvisgóðkenningar, klagur um óljóð, dálking/oljudálking, rottutýning, hoyring um løgtingslógir.	293	258	209	183
Land- og sjókort	20	56	29	71
Skógrøkt	23	17	4	6
Tinglýsing og landsfólkayvirlitið Málini snúgva seg ofta um: navnabroytingar, hoyring um løgtingslógir.	130	139	165	129
Stjórn	32	20	25	180
Skrivstovan Málini snúgva seg ofta um: starvsfólkamál, tænuavtalur.	29	23	28	17
Orka Málini snúgva seg ofta um: jarðhitaskipanir.	390	442	1068	1533

Samskipti við telduposti, telefon og við diskin

Teldupostbústaðurin us@us.fo verður kannaður allan dagin, allar arbeiðsdagar í árinum. Í talvuni sæst, hvussu nógvir teldupostar eru komnir til teldupostkassan us@us.fo, umframt hvussu nógvir av hesum teldupostum eru skrásettir í 360 journalskipanini.

	2021	2022	2023
Tal á teldupostum, komnir til us@us.fo íalt	6.600	5.000	6.550
Tal á teldupostum (komnir til us@us.fo), skrásettir av skrivstovuni	2.700	1.500	1.800

Matrikulumsiting

Á Matrikul hefur verið arbeitt við at umskipa mannagongdir. Deildin hefur arbeitt við at betra um skjølini, ið verða send út. Millum annað er eitt fylgiskriv endurskoðað, sum er til mál um sundurbýti til samanlegging. Hetta var í sambandi við, at tað í fleiri førum hefur verið trupult hjá umsøkjjarum at síggja, at tað er umsøkjjarin sjálvur, ið hefur ábyrgdina av, at málið verður gjørt liðugt. Arbeiðið við at endurskoða ummælisblaðið til kommunurnar er eisini farið í gongd.

Starvslesandi

Í summar vóru trý lesandi á deildini. Tvey lesa til land-inspektør, og ein lesur til kort- og landmárateknika. Tey lesandi hava verið við úti og gjørt uppmáting til matrikulmál, og tey hava eisini arbeitt við einari verkætlan á deildini.

Verkætlanin snúði seg um at fáa skannaðu ávísingarkortini knýtt at matrikulkortunum, soleiðis at matrikuldeildin kann fáa størri nytta av kortunum.

Norðurlendskt samstarv

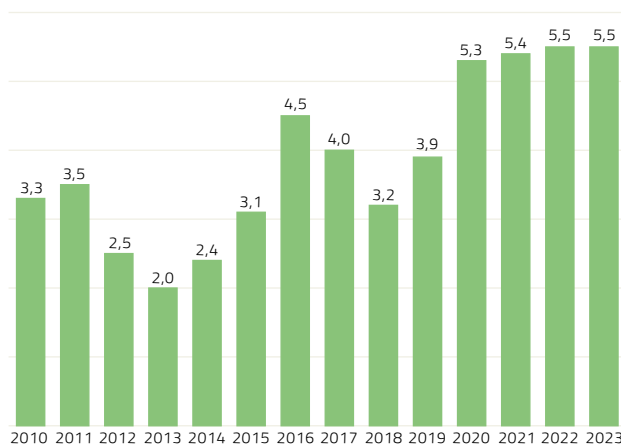
Føroyar luttaka í norðurlendskum kortsamstarvi. Í 2023 varð skipað fyri fleiri talgildum fundum, áðrenn fysiski matrikulfundurin varð hildin í Tromsø í Noreg. Í arbeidsbólkinum eru umboð úr Danmark, Finnlandi, Føroyum, Íslandi, Noregi og Svøríki. Endamálið við arbeidsbólkinum er at luta vitan um matrikulskipanir tvørturum Norðurlond.

Gongdin seinnu árin

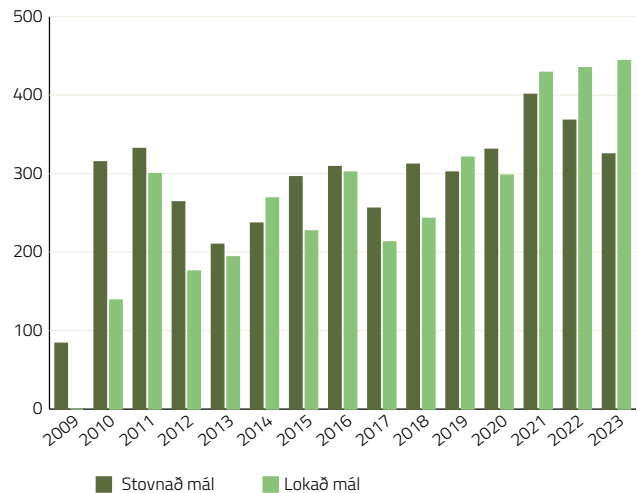
Gjældini fyri matrikuler mál eru ásett í kunngerð nr. 14 frá 11. februar 2009 um gjøld eftir matrikullógini.

Inntøkurnar hjá Matriklinum verða lættliga ávirkaðar av konjunktursveiggjunum í samfelagnum. Tað sæst skiliga, eitt nú tá inntøkurnar fullu frá 2012 til 2013. Somuleiðis sæst hetta eisini í minni mun aftur í 2018.

Inntøkur í mió. kr.

Talvan niðanfyrir vísir trýstið á deildina. Hagtølini byggja á journalskipanina 360, sum varð tikin í nýtslu í september 2009. Tølini tey fyrstu tvey árin eru tí ikki eins eftirfarandi.

Gongdin í talvuni omanfyri vísir, at starvsfólkini á deildini hava nógv um hendi. Talið á umsóknnum liggur nøkulunda støðugt á 300 nýggjum málum um árið. Tað er kortini ymiskt, hvussu nógv mál verða avgreidd.

Deildin hevur seinastu árin arbeitt miðvíst ímóti at minka um talið á málum, ið ikki eru liðug. Úrslitið av hesum arbeiði hevur sæst aftur seinastu trý árin, har munandi fleiri mál eru liðug samanborið við mál, sum eru stovnað.

Málini, sum fylla mest, eru sundurbýti, sundurbýti til samanlegging, marknaumskipanir og marknaseting. Hesi málssløg fevna um umleið 80% av matrikuleru málunum. Sundurbýtini hava hægstu raðfesting, tí hesi málini snúgva seg aloftast um tey størstu virðini (útstykingarverkætlanir o.t.). Hartil verða mál um eigaraíbúðir raðfest høgt. Hesi eru ikki so nógv í tali, men tey krevja nógv arbeiði at avgreiða. Kommunur og fyrirkur eru sum oftast tær, ið søkja um sundurbýti, meðan marknaumskipanir sum oftast verða umbidnar av privatfólki. Undantakið er marknaumskipan til veg, ið antin verður umbiðin av Landsverki ella kommunalum myndugleikum. Marknasetingar standast av ósemju um mark. Her eru umsøkjararnir aloftast privatfólk.

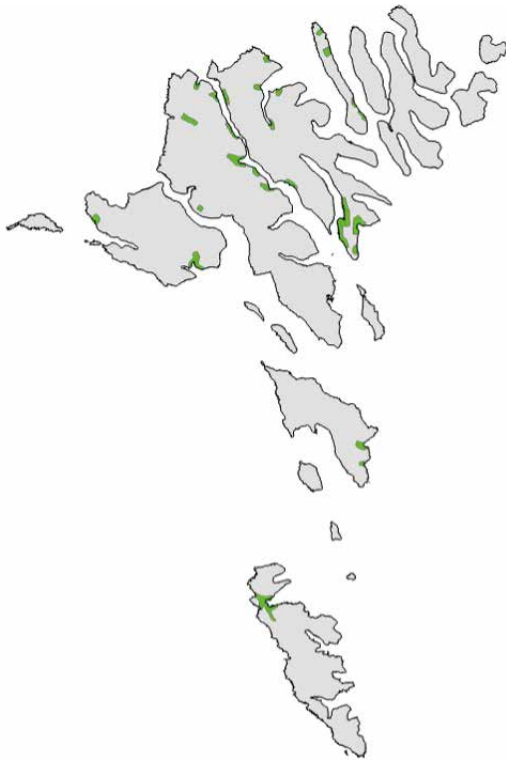
Land- og sjókort

Endamálið hjá deildini er at *savna, viðgera, goyma og veita geografiskar dátur.*

Deildin ger og viðlíkaheldur topografisk kort, myndakort og sjókort. Deildin viðlíkaheldur adressuskránnar, lendisskránnar og bygningsskránnar. Deildin umsitir geodetiska grundarlagið og rekur fýra staðbundnar GNSS-støðir. Harumframt rekur deildin heimasíðuna www.foroyakort.fo.

Í 2017 fór Umhvørvisstovan undir at kortleggja býir og bygdir eftir dronumyndum. Áður hevði hetta verið gjørt við at leiga flogfør til uppávuna.

Bygdir og øki, ið vórðu kortløgð í 2023, síggjast á kortinum omanfyri. Her sæst m.a., at allar bygdir í Kalsoynni, flestu bygdir í Sunda kommunu og sunnastu bygdir í Eysturoynni vóru kortlagðar í 2023. Somuleiðis vórðu ymsar bygdir á Sandoyinni, í Vágum og í Suðuroynni avmyndaðar. Val av bygdum byggir fyrst og fremst á, nær ein bygd seinast varð kortløgð. Tó kunnu størri broytingar, so sum útstykkingar ella aðrar broytingar í eini bygd, eisini ávirka raðfestingina. Roynt verður at kortleggja bygdir í sama øki samstundis.

Árið 2023 hilnaðist væl, og tað eydnaðist at fáa á leið eins nógvur býir/bygdir og í 2022. Hetta er uml. 1/3 av bygdunum í Føroyum.

Hesi tøl verða serliga ávirkað av, at veðrið hevur týðning fyri, hvussu ofta vit sleppa út at flúgva. Eisini kunnu tekniskir trupulleikar og óhapp, ið krevja, at dronan skal umvælast, ávirka mongdina av flúgvitið og data. Veðrið var rættiliga gott í 2023, samstundis sum eingir trupulleikar vóru, ið ávirkaðu flúgvingina.

Dronumyndir verða brúktar at gera myndakort eftir og at dagføra verandi kort.

Fylgisveinamyndir

Í 2022 keypti Umhvørvisstovan eitt royndarøki við Pleiades Neo-fylgisveinamyndum. Myndirnar fevndu um stóran part av Suðurstreymi og vóru bæði vanligar litmyndir og infrareyðar myndir, sum kunnu brúkast til flokking av lendi. Myndirnar vístu seg at vera so góðar, at valt var at halda fram við hesum.

At byrja við bíløgdu vit myndir av restini av Streymoyinni, Eysturoy og Norðoyggjum og við góða veðrinum, sum var í juni og juli, eydnaðist at fáa hesar myndir.

Tað vísti seg tó, at geometriskir neyvleikin hevði stórar skeivleikar á ávísam støðum: upp í 50 – 100 metra skeivleikar (mynd 1).

Pleiades Neo við stórum geometriskum feilum.

Orsøkin til skeivleikan var, at Airbus, sum er felagið, sum ger myndakortini, hevði brúkt ein hæddarfrymil, sum ikki var neyvur fyri Føroyar. Tað eydnaðist at fáa Airbus ístaðin at brúka okkara hæddarfrymil, og tá kom neyvleikin niður á 3 – 4 m.

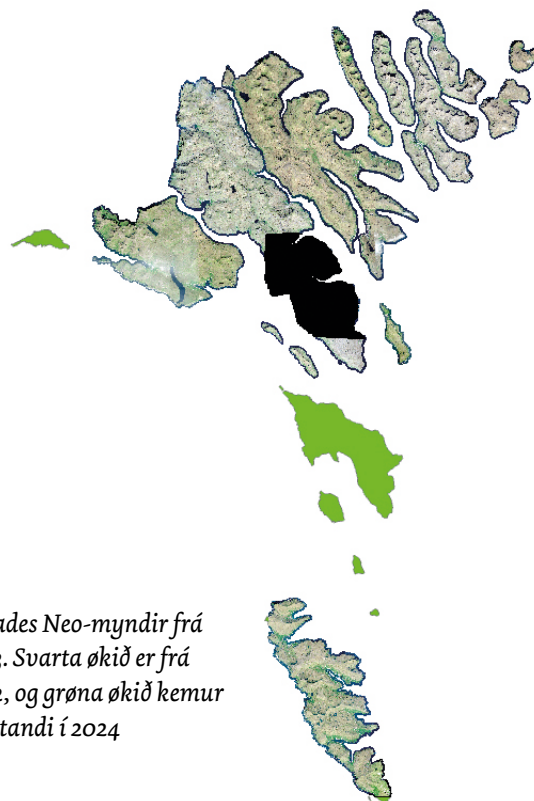

Pleiades Neo gjørt eftir hæddarfrymli hjá Umhvørvisstovuni.

Tað eydnaðist eisini í 2023 at fáa Pleiades Neo-myndir av Vágum og Suðuroy, sum vit so eisini keyptu.

Eftir eru nú bara Sandoy, Skúgvoy og Mykines, sum tað vónandi eydnast at fáa í 2024.

Pleades Neo-myndirnar skulu brúkast sum støðis-myndir á Kortal í óbygdum øki. Myndirnar, sum í løtuni síggjast av óbygdum øki, eru frá 2009, so tað er upp á tíðina, at nýggjari myndir frá 2022 – 2024 gerast tøkar.

Pleiades Neo-myndir frá 2023. Svarta økið er frá 2022, og grøna økið kemur væntandi í 2024

Føroyakort í fleiri støddum eru tøk á heimasíðuni foroyakort.fo

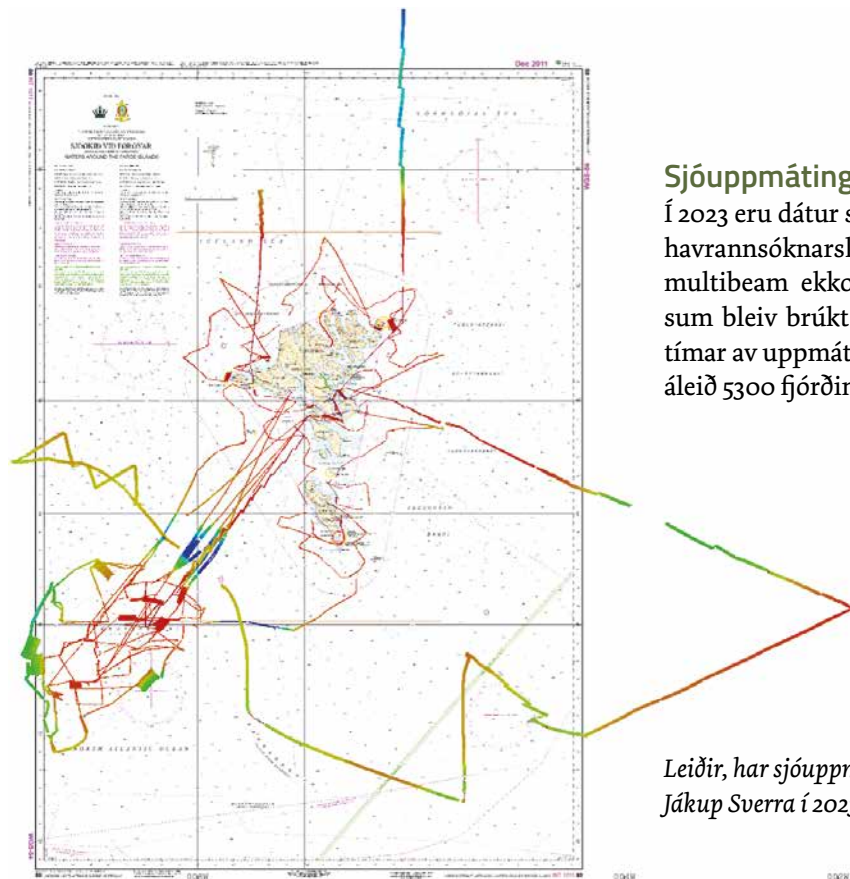
Nýggjastu kortini eru í støddini 1:1.000.000 og 1:500.000. Fyrra kortið er væl egnað at brúka í faldarum ella í framløgum. Seinna kortið er væl egnað, um ein hevur brúk fyri einum føroyakorti í A4-stødd.

Føroyakort 1:1.000.000

Føroyakort 1:500.000

Sjóuppmáting gjörd av US

Í 2023 eru dátur savnaðar inn á 7 av ætlaðu túrunum hjá havrannsóknarskipinum Jákup Sverra. Umborð er eitt multibeam ekkolodd av slagnum Kongsberg EM 712, sum bleiv brúkt til uppgávuna. Úrslitið varð áleið 888 tímar av uppmátingum, sum í hesum fòrinum svarar til áleið 5300 fjórðingar.

Leiðir, har sjóuppmátingar eru gjørdar við Jákup Sverra í 2023

Staðbundnar GNSS-støðir

Umhvørvisstovan rekur 4 GNSS støðir, sum eru á Argjum, í Klaksvík, Vestmanna og Trongisvági.

Staðbundnu GNSS-støðirnar verða nógv brúktar til RTK-uppmátingar. Við árslok vóru 57 skrásettir brúkarar av staðbundnu støðunum. Talan er um bæði fyrirkur og kommunur, sum gera uppmátingar, men serliga er talan um verktakarar (entreprenørar), sum brúka tænastrnar í sínum gravimaskinum.

Nógvir av teimum 57 brúkarunum hava fleiri tól og maskinur, sum brúka tænastrnar. Tað er avmarkað, hvussu nógvir brúkarar kunnu brúka GNSS-tænastrnar. Í mesta lagi kunnu 30 brúkarar vera samstundis á hvørji GNSS-støð, og mangan kann vera trupult at sleppa framat á støðini á Argjum. Enn er pláss á hinum trimum støðunum.

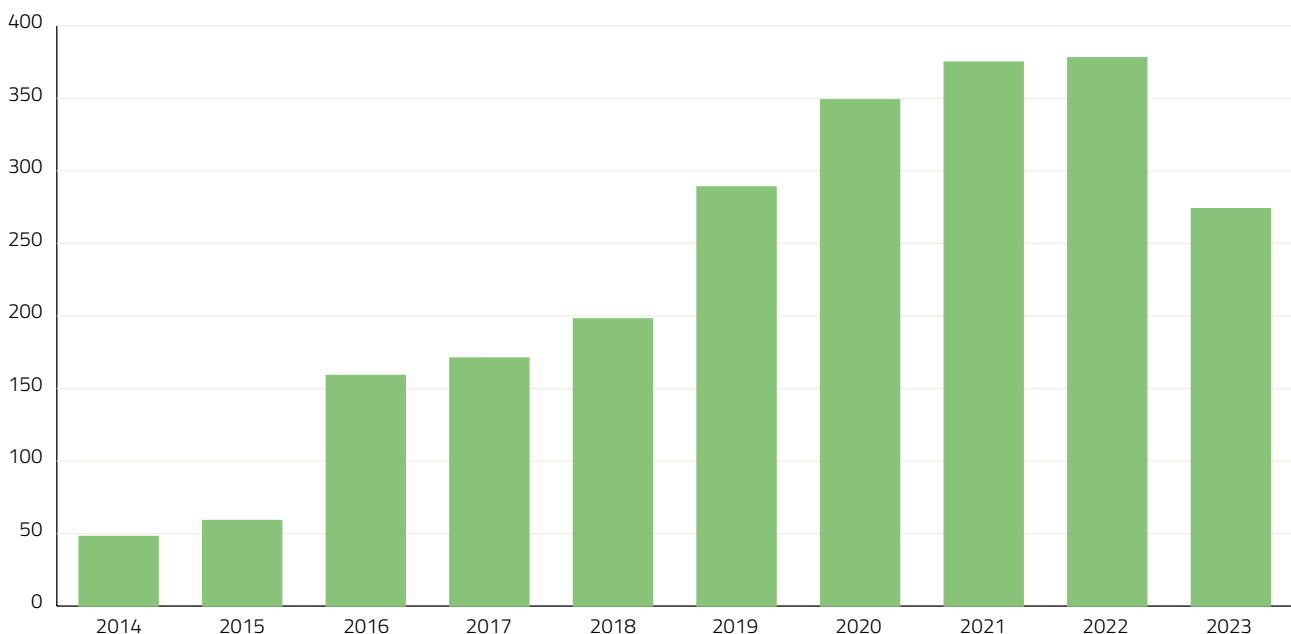

25.891 húsanummur í landinum

Við ársenda 2023 voru 25.891 adressur (tvs. húsanr.) í landinum. Umhvervisstovan umsitur landsadressuskránna og ger skránnar tæka hjá öllum at brúka. Seinastu árin eru nýggjar adressur vorðnar alsamt fleiri í tali, men í 2023 lógðust einans 274 adressur aftrat – ein lækking upp á 104 adressur samanborið við 2022, sum eisini var met.

25.891

Nýggjar adressur í landinum

24 nýggj veganøvn løgdust aftrat í 2023, av teimum eru 9 í Klaksvík og 7 í Skúgvoy. Nøvnini eru:

Veganavn	Postnr.	Stað
Á Klettum	210	Sandur
Tórisvegur	260	Skúgvoy
Sigmundarvegur	260	Skúgvoy
Einarsvegur	260	Skúgvoy
Skógrøkt	260	Skúgvoy
Beinisvegur	260	Skúgvoy
Turiðargøta	260	Skúgvoy
Tórugøta	260	Skúgvoy
Brestisvegur	260	Skúgvoy
Dáateigur	360	Sandavágur
Á Middagsvarða	380	Sørvágur
Mýrisnípulág	700	Klaksvík
Tjaldursteigur	700	Klaksvík
Staratún	700	Klaksvík
Títlingstún	700	Klaksvík
Ternuteigur	700	Klaksvík
Spógvalág	700	Klaksvík
Fossabrúgv	700	Klaksvík
Á Fossum	700	Klaksvík
Við Ravnagil	700	Klaksvík
Sandoyrabug	740	Hvannasund
Á Dalhellu	750	Viðareiði
Gamlivegur	767	Hattarvík
Syðradalsvegur	795	Syðradalur, Kalsoy
Við Gjónna	795	Syðradalur, Kalsoy

Orsøkin til, at so nógv nýggj gøtunøvn eru í Skúgvoy, er, at kommunan gjørdi av at broyta øll veganøvn til nøvn úr Føroyingasøgu.

Orka og elveiting

Virksemið á Orku og elveiting er grundað á almenna orkupolitikkin og á elveitingarlógina. Dentur verður lagdur á grøna orkuskiftið og at útbyggja varandi orkukeldur. Yvirskipaða málið er at tryggja bíliga, tryggja og burðardyggja orku. Politikkurin snýr seg um at minka um oljunýtsluna og at gagnnýta náttúrugivna orkutilfeingið á besta hátt við fyriliti fyri búskapi, veitingartrygd, náttúru og umhvørvi.

Í dagliga virkseminum verður stórir dentur lagdur á orkuskiptið frá olju til varandi orkukeldur í öllum liðum í samfelagnum.

Eitt týðandi verkefni er ráðgeving og upplýsing. Á hvörjum ári er Orka nógv umbiðin at halda framlögur og at vera vertur fyri ymiskar áhugabólkar. Talan kann vera um skúlaflokkar, lesandi á hægri stigi, felagsskapir, virkir og kommunur. Í ár kunnu sum dømi nevast samskipti við Sjóvar kommunu um hitaloysn til kommunalu

bygningarnar, orkuloysnir til ídnaðarfyrirøkur, sum fegnar vilja leggja um frá olju til burðardyggja orkuframleiðslu, samskipti við umsitingina í Tinganesi um sjóhitaloysn og samskipti um orkuloysn til Christianskirkjuna í Klaksvík.

Eisini ráðgevur Orka nærum dagliga borgarum og fyrirkum, sum fara undir at orkuumvæla og ætla at skifta frá oljufýri til hitapumpu.

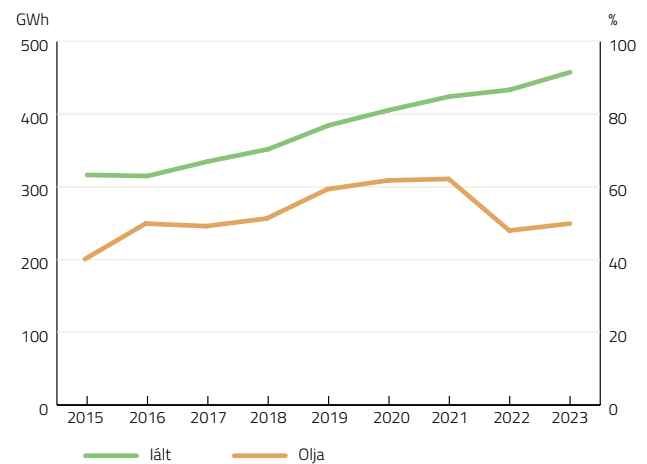
Grøna orkuskiptið og elframleiðsla

Ein stórir partur av virkseminum hjá Orku og elveiting er at vera við til at menna grønar orkuloysnir, bæði tá orka skal brúkast, og tá orka skal framleiðast. Ein liður í hesum er at fylgja væl við, hvussu býtið av orkuframleiðsluni skiftir frá olju til varandi orku, so hvørt sum nýggj orkuverk verða sett upp.

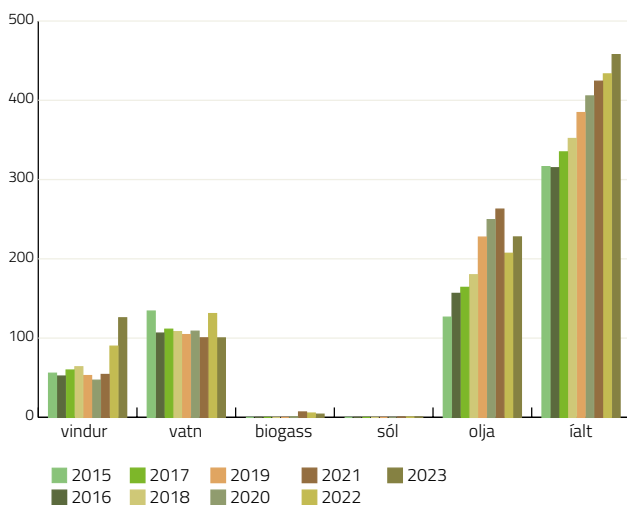
Í 2023 eru tað serliga tvær nýggjar vindmyllulundir, sum gera stóran mun. Talan er um vindmyllulundirnar á Gellingarkletti og í Flatnahaga.

Á myndini niðanfyrir sæst, at vindorkan er nærum trífaldað frá 2021 – 2023.

Elframleiðsla og prosentpartur við olju

Elframleiðsla 2015 til 2023 (GWh)

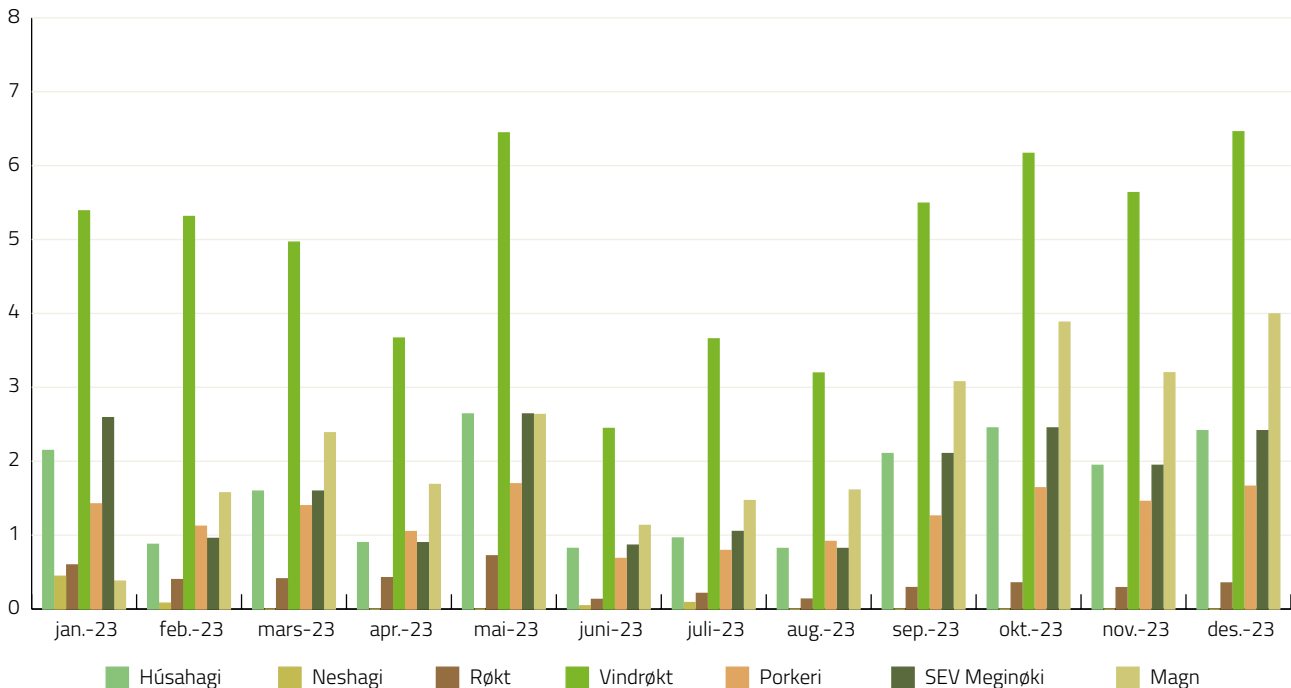

Myndin vísir, hvussu elorkunýtslan er økt stóðugt seinastu árin. Eisini sæst, at framleiðslan úr vindi er vaksin serliga nógv í 2023.

Á myndini sæst, at prosentparturin av elframleiðslu úr olju minkaði nógv í 2022. Hetta júst tí, at nýggju vindmyllulundirnar eru farnar at framleiða.

Hetta sæst eisini á myndini niðanfyri, sum vísir, hvussu nógv tær ymisku vindmyllulundirnar hava framleitt í 2023.

Framleiðsla úr vindi í GWh

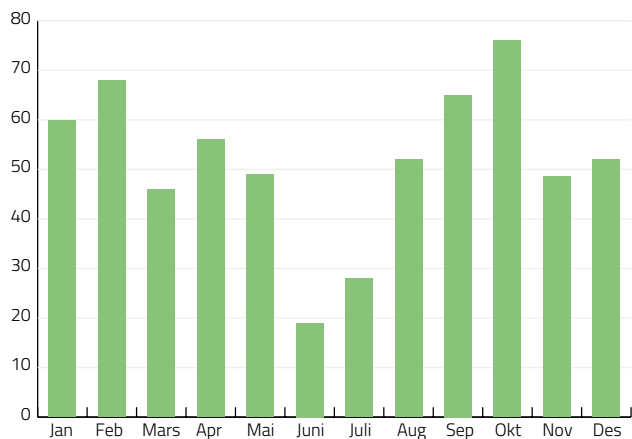
Til ber eisini at hyggja eftir, hvussu grøna framleiðslan er mánað fyri mánað í 2023, sum myndin niðanfyri vísir.

Tað sæst, at meiri er av grønnari orku vetrarhálvuna enn summerhálvuna (apríl - september).

Í tølum er grøni parturin summerhálvuna umleið 40%, meðan hann vetrarhálvuna er umleið 60%.

Hetta merkir m.a., at hitapumpur, sum brúka serliga nógv el um veturin, fyri ein stóran part nýta grønt el.

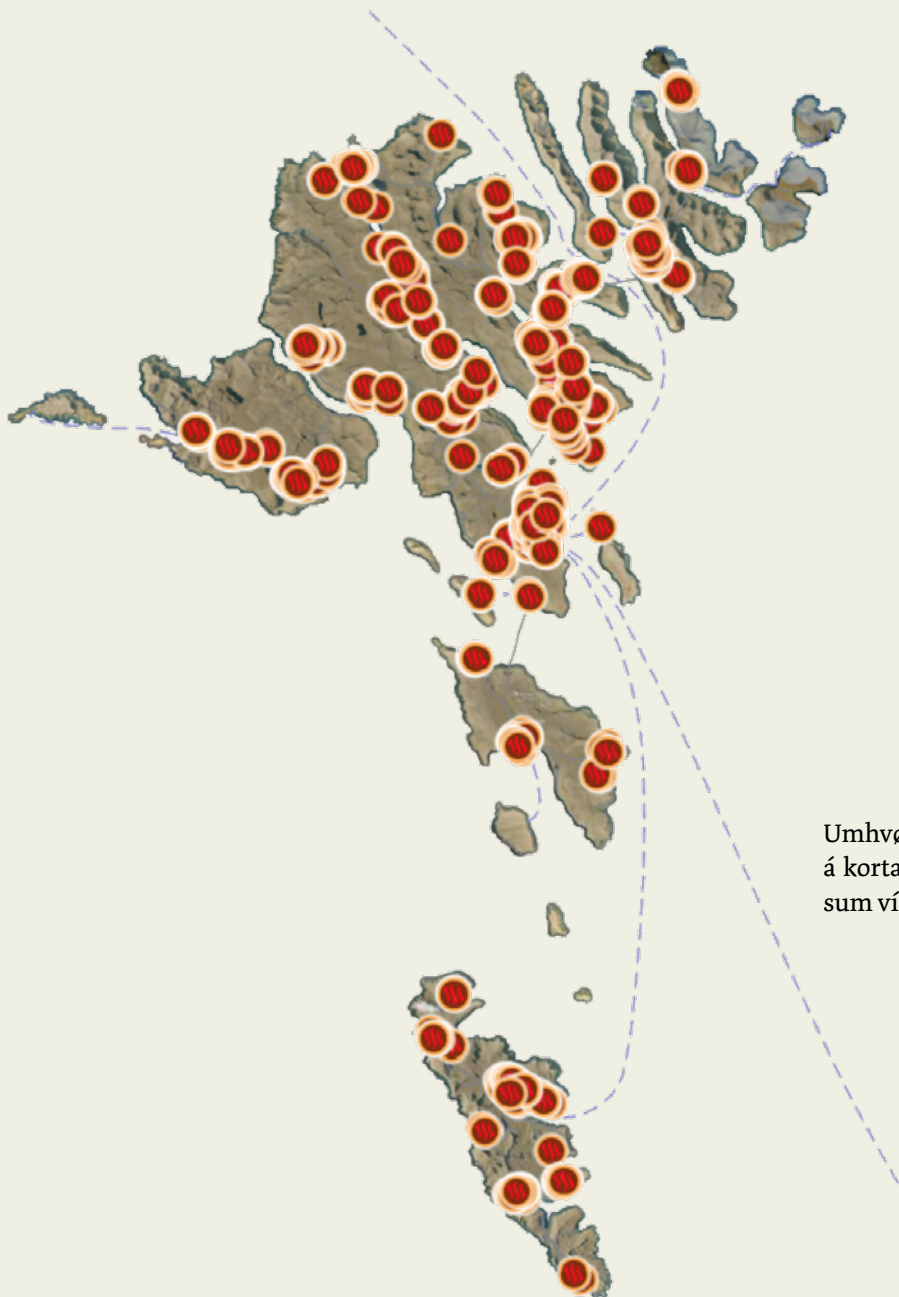
Grøn orka víst í prosentum av samlaðu orkunni fyrri hvønn mánað í 2023

Jarðhitaumsóknir og umsóknir um mvg-endurgjald Fyrstu jarðhitaskipanirnar í Føroyum er úrslit av eini royndarverkætlan á Jarðfeingi í 2008

Í 2012 komu lóg og kunngerð um elriknar hitapumpuskipanir. Her verður nágreinað, hvussu farast skal fram, tá jarðhitaskipanir skulu setast upp og haldast við líka. Millum annað krevst góðkenning fyri at kunna bora jarðhitahol og fyri at kunna seta jarðhitaskipanir upp í Føroyum.

Eitt yvirtilt yvir góðkendar brunnborar og hitapumpuinstallatørar sæst á us.fo. Tað eru kommunurnar, sum geva endaligt loyvi til eina jarðhitaboring, eftir at umsókn hevur verið til ummælis á Umhvørvisstovuni.

Umhvørvisstovan skrásetir øll jarðhitahol á kortal. fo. Tá kemur ein slík mynd fram, sum vísir, hvar í Føroyum jarðhitahol eru.

Kostnaðurin fyri eina jarðhitaskipan er nógv hækkaður, síðani fyrstu skipanirnar komu í 2012. Í dag er íløgan til eina jarðhitaskipan vordin so mikið stór, at hon í sjálvum sær er ein forðing hjá nógvum at velja jarðhita, bæði í nýggjum húsum og í eldri húsum, har talan er um at skifta oljufýr út við jarðhitaskipan.

Oljuprísurin gjørdi ikki líka stór sveiggj í 2023 sum í 2022, men prísurin var kortini rættliga høgur.

Myndin vísir oljuprísir í krónum fyri liturin og hægsta og lægsta prís og miðalprís:

	Lægsti prísur	Hægsti prísur	Miðal prísur
2021	5,95	8,20	7,08
2022	7,88	13,31	10,59
2023	8,60	11,025	9,81

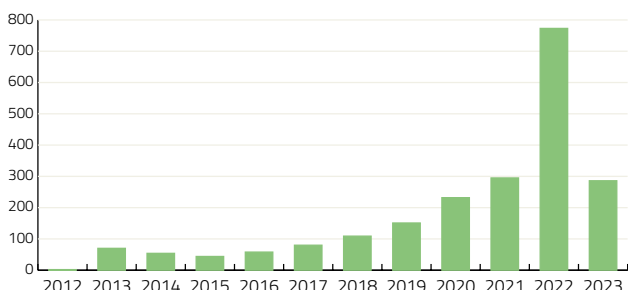
Kr/litur

Oljuprísurin í 2022 og 2023 hevur helst havt ávirkan á, um fólk hava gjørt av at skifta til eina varandi orkukeldu. Tað kann staðfestast bæði í jarðhitaumsóknnum og mvg-endurgjaldsumsóknnum í 2022 og 2023.

Gongdin í jarðhitaboringum 2023

286 jarðhitaumsóknir voru til ummælis á Umhvörvisstovuni í 2023. Tað eru munandi færri enn í 2022, tá útvið 800 umsóknir voru.

Jarðhitaumsóknir til ummælis á Umhvörvisstovuni

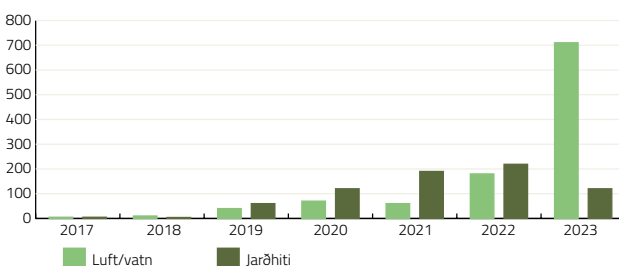
Sum sæst á myndini omanfyri, var talið á jarðhitaumsóknum í 2022 metstórt.

MVG-afturberingarskipanin setti rættiliga ferð á orkuskiptið hjá vanligum húsarhaldum. Eins og landsstýrið, sum setti lógina um mvg-afturbering fyri hitapumpur í gildi í 2017, stuðlar eisini hetta landsstýrið orkuskiptinum við mvg-afturberingarskipanini fyri elriknar hitapumpuskipanir.

Gongdin í mvg-afturberingarskipanini 2023

Síðan 2017 hevur borið til at fingið meirvirðisgjaldið endurrindað fyri keyp og uppsetan av elriknum hitapumpuskipanum. Lógin varð sett í gildi í januar 2017 og skuldi vera galdandi í trý ár, men lógin er longd fleiri ferðir og broytt nakað. Fyri 2023 varð alt meirvirðisgjaldið endurgoldið.

Umsóknir um mvg afturgjald

Eitt annað, sum hevur stuðlað skiftinum frá oljufýri til eina varandi orkukeldu, er, at SEV og myndugleikarnir hava gjørt tað møguligt at keypa bíligari streym til hitapumpuna. Fyri at tað skal bera til hjá SEV at avrokna elnýtsluna til hitapumpuna, er neyðugt við einum serstøkum elmátara. Treytin er tó, at hitapumpan er góðkend. Prísurin fyri streym til góðkendar hitapumpur var í 2023 1 króna og 68 oyru fyri kilowatt-tíman íroknað mvg. Avsláttarskipanin varð sett í gildi í 2019.

Starvslesandi vann snarrøðukapping á vísindavøkuni

Eisini í 2023 hevur ein lesandi, Rúna Hoydal Brimnes, verið á Orku. Uppgávnar hava verið ymsar, men allar hava orku sum felagsheiti. Í 2023 vórðu hitadátur í jarðhitaholum savnaðar. Hetta var í góðum samstarvi við Jarðfeingi, sum eigur hesar dátur.

Vísindavøkan skipar fyri dysti í sonevndari postara-snarrøðukapping. Kappingin snýr seg um heilt stutt at leggja fram granskingarinnihaldið. Tiltakið verður skipað soleiðis, at luttakarar hava hvør sína stutta framløgu eftir tørn. Treytirnar fyri framløguna eru: 150 sekund munnlig framseting við eina mynd á veggnum,

sum er avrit av sjálvum postaranum og uttan kjak ella spurningar úr salinum.

Tv.s. tveir og ein hálvan minutt at leggja fram úrslit og grundgeva fyri, hví gransking er umráðandi, og hví fólk skulu venda sær til røðuhaldaran fyri at fáa meira at vita. Rúna Hoydal Brimnes hevði ein snarrøðu um sín postara á Vísindavøkuni 2023. Heitið á postaranum var: Nýggj vindorka – nýggir møguleikar. Hon vann snarrøðukappingina. Røðan lýsti gransking, ið hon hevði gjørt í samstarvi við Orku á Umhvörvisstovuni.

Verkætlanir á orkuøkinum

Formansskapsverkætlanir

Danmark hevði formansskapin í Norðurlandska Ráðharraráðnum í 2020. Við formansskapinum fylgdi ein játtan, sum Danmark skuldi brúka í tríáraskeiðnum frá 2020-2022. Játtanin var 45 milliúnir krónur,

og Danmark valdi at býta upphæddina í trýggjar líka stórar partar millum Grønland, Føroyar og Danmark. Føroyski politiski myndugleikin gjørdi av at brúka sín part til at skunda undir grøna orkuskið.

NORA hevði samskipanarleiklutin og fíggarligu ábyrgdina av játtanini. Orka á Umhvørvisstovuni tók sær av tí praktiska og skipaði m. a. fyri tveimum grønum verkætlanum.

Jú meiri vindorka kemur í føroysku elorkuskipanina, jú oftari verða støður, har grøna elorkuframleiðslan er størri enn nýtslan. Orka, SEV og Dansk Energi hava gjørt eitt greiningararbeiði, sum vísir, hvussu mynstrið fram eftir fer at verða, tað vil siga, hvussu nógv yvirskotsorka verður tøk, og nær hon verður tøk. Ein frágreiðing er gjørd, sum m. a. vísir, hvussu long tíðarbil fara at koma fyri, har elframleiðslan er 100% grøn. Hesi tíðarbil eru áhugaverd, tí her er avlop av grønar orku, sum annaðhvørt fer til spillis ella kann gagnnýttast í serligum verkætlanum, sum so fáa bíligari orku.

Tað ræður tí um at gera tiltøk, sum kunnu økja nýtsluna í slíkum støðum. Formansskapsverkætlanirnar, sum vórðu framdar í Føroyum, snúðu seg um, hvussu henda avlopssorka kann gagnnýttast.

Onnur norðurlandska verkætlanin snúði seg um at nýta avlopsorku at dríva ein alibát. Ein alibátur varð bygdur til Bakkafrøst, sum skal rekast við 100% grønar orku. Útbøð var, sum MEST vann. MEST bygdi ein elrikan alibát, sum hvørja nátt verður løddur á elnetinum - so nógv sum gjørligt við bíligari avlopsorku.

Elrikini elbáturin varð handaður Bakkafrøsti á hátíðarhaldi á skipasmiðuni MEST 15. septembur 2022.

Triðja norðurlandska verkætlanin, sum Umhvørvisstovan hevði høvuðsábyrgdina av, snúði seg um eina felags jarðhitaskipan í Leirvík, sum eisini gagnnýttir avlopsorku frá elnetinum at hita skúlan í Leirvík og eldrasambýlið Giljagarð. Jarðhitaskipanin tekur hita úr seytjan 350-metra djúpum jarðhitaholum.

Elrikni alibáturin, Grønarók, er fyrsti av sínum slagi í Føroyum. BJARNIR/KVF eigur myndirnar. Myndir frá yvirtøkudegnum.

Á heimasíðuni hjá Eysturkommunu stóð at lesa 20. juli 2021:

Skúlin og eldrasambýlið í Leirvík fáa nú eina grøna, intelligenta upphitingarskipan. Skipanin fer at hava framkomna tøkni, sum lagar nýtsluna eftir, nær framleiðslan er mest grøn. Royndirnar frá verkætlanini verða virðismiklar, í útbýggingini av framtíðar el- og upphitingarskipanum. Í dag varð sáttmálin um upphitingarskipanina undirskrivaður.

Verkætlanin um grøna hitaskipan í Leirvík er úrslit av kapping, sum Umhvørvisstovan skipaði fyri í 2020 vegna norðurlenska samstarvsráðharran, Kaj Leo Holm Johannesen. Føroyar vóru tá partur av formansskapinum í Norðurlenska Ráðharraráðnum saman við Danmark og Grønlandi.

Formansskapurin hevði við sær, at figging bleiv sett av til eina serliga formansskapsverkætlan í hvørjum landi. Endamálið við føroysku verkætlanini er at finna mátar at gagnnýta vind- og vatnorku betur. Hetta so at fjarskotin øki, sum ikki hava atgongd til stóra streymkervið á evropeiska meginlandinum, kunnu nýta orkuna, tey sjálv framleiða, so væl og burðardygt sum gjørligt.

Fyrirætlan Demich vann kappingina, og tey hava nýtt seinasta hálva árið at laga verkætlanina til ynskini og krøvini hjá nýggja býráðnum í Eysturkommunu.

Grøn orka

Hitaskipanin verður í mestan mun rikin við grønnari elorku. Umframt jarðhitapumpu, fleiri 400-metra djúp borihol og fjarhitaleiðing er eisini ein stórir vatntangi partur av hitaskipanini, har hitaorka skal goymast.

Ásmundur Guðjónsson, stjóri á Nora, handar verkætlanina til Per Martin Gregersen, borgarstjóra í Eystur kommunu.

Hitaskipanin skal hita skúlan og eldrasambýlið í Leirvík, sum í løtuni hava oljufýr og brúka 70.000 litrar av olju um árið.

Intelligent elnýtsla

SEV luttekur í verkætlanini við at menna eina stýriskipan, ið skal tryggja, at hitaskipanin í so stóran mun sum gjørligt gagnnýtir grønu elorkuna, sum vindmyllur og vatnorka framleiða. Tá framleiðslan úr vindorku um stutta tíð fer at vaksa nógv, verða ofta tíðarskeið, har væl meiri grøn elorka verður framleidd, enn brúk er fyri. Hesa orku skal hitaskipanin í Leirvík í mest møguligan mun brúka. Stýriskipanin er sokallað “smart-grid”. Hetta merkir, at skipanin syrgir fyri, at nógv elorka verður brúkt, tá ið yvirskot er av vind- og vatnorku, og at lítið av elorku verður brúkt, tá elframleiðslan er úr tungolju.

Í dag, 20. juli, skrivaðu Per Martin Gregersen, borgarstjóri í Eysturkommunu, og Rói Kalsø, stjóri í Demich, undir sáttmálan. Væntandi verður hitaskipanin klár at taka í nýtslu í juni 2022.

Verkætlanin varð endaliga handað Eysturkommunu 12. apríl 2023.

Myndir frá degnum.

Umhvørvisstovan arbeiðir framvegis við endaliga partinum av verkætlanini, sum er at gera eina talgilda skipan, sum skal vera við til at vísa raksturin av hitaskipanini og tvíkiljuni og vera við til at fínstilla skipanirnar, so tær brúka sum mest av bíligari grønnari elorku.

Dagføring av Elveitingarlógini

Høvuðsendamálið og arbeiðsuppgávurnar hjá Elveitingareftirlitinum er at tryggja, at elveitingin í Føroyum verður lögð til rættis við atlit at veitingartrygd, samfelagsbúskapi og umhvørvi, og at stimbra nýtslu av

varandi orkukeldum, tó við neyðugum atlit at veitingartrygdini. Harumframt er eitt aðalendamál, at elprísurin ikki verður hægri enn neyðugt.

Elveitingareftirlitið varð sett á stovn í 2008 og er tann myndugleikin, sum umsitur elveitingarlógina. Elveitingareftirlitið og orkudeildin á Jarðfeingi vórðu seinni lagðar saman. Hetta varð gjørt fyri at sameina kunnleika til og innlit í elveitingarøkið og tær avbjóðingar, sum eru fyri at røkka endamállum lógarinnar.

Elveitingareftirlitið miðar eftir at hava holla vitan um elveitingarøkið eins væl og førleikar at veita aktørunum á økinum skikkað mótspæl og viðspæl.

Yvirskipað mál eru at tryggja aktørum á elorkuøkinum neyðugu rættartrygdina við sakligari og gjøgnumskygdari umsiting og málsviðgerð.

Galdandi Elveitingarlóg kom í gildi í juni 2007 og hevur sostatt næstan 17 ár á baki.

Tá lógin kom, varð latið upp fyri kapping innan elframleiðslu úr vindorku og at raðfesta, at elframleiðsla úr varandi orkukeldum gjørdist ein størri partur av framtíðar orkuútbyggingum. Lógin er karmur um útbýgging av elnetinum og elframleiðsluni.

Endamálið við dagføringini er at gera ávísar neyðugar tillagingar í elveitingarlógini, m.a. við atlit at skipa elveitingarøkið sambært semjuskjalinum millum landsstýrið og SEV. Eisini er ætlanin, at fjarhitaøkið skal verða regulerað við nýggju lógarbroytingini.

Fjarhitaøkið verður eftir ætlan ein partur av nýggju lóg-gávuni. Brúkarar av fjarhitaskipanum hava alment víst á, at fjarhitaøkið ikki eru regulerað, og ætlanin er m.a., at fjarhitaskipanir verða settar inn í ein samfelagsligan orkusamhang, har atlit at brúkaravernd er ein týðandi partur av nýskipanini.

Við dagføringini er eisini ætlanin at skipa ein marknað í sölulíðnum og eisini gera serliga skipan fyri avlopselorku.

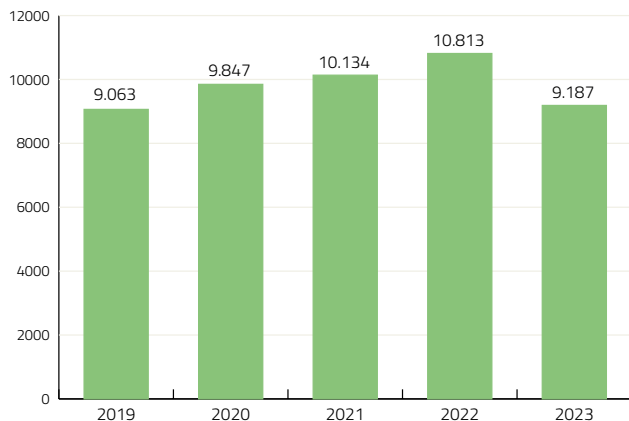
Beint fyri jól í 2023 fór uppskot til nýggja elveitingarlóg við heitinum “Løtingslóg um el og fjarhita” til almenna hoyring við hoyringsfreist 24. januar 2024.

Tinglýsing og landsfólkayvirlit

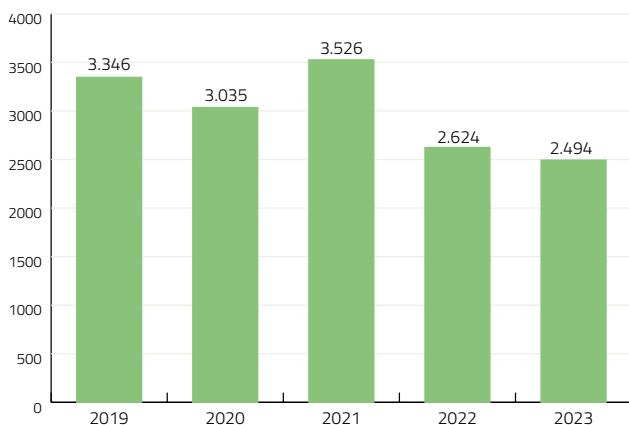
Myndin vísir, hvussu nógv skjøl viðvíkjandi fastogn eru móttikin til tinglýsingar 5 tey seinastu árin.

Fastogn

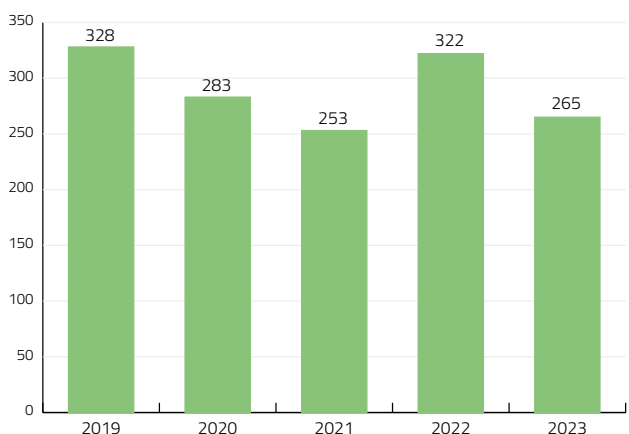
Tølini niðanfyri vísa tølini fyri akfør. Munurin millum tvey tey seinastu árin er ikki so stórur. Frá 2021 er hend ein stór broyting, og hugsast kann, at hetta er úrslitið av búskaparligum sveiggjum í samfelagnum.

Akfør

Leysafæ verður flokkað sum bátar, leys ogn og lutir, ið kunnu flytast o.s.fr.

Leysafæ

Skrásetingar í Landsfólkayvirlitinum

Frá 1. januar 2023 til 31. desember 2023 vóru 21.166 skrásetingar skrásettar í FOLK-skipanini hjá Landsfólkayvirlitinum. Hetta svarar til í miðal 96 skrásetingar um dagin, teir uml. 220 arbeiðsdagarnar í árinum.

Fólkatalið 1. januar 2023 var **53.978**

Fólkatalið 31. desember 2023 var **54.552**

Hagtøl úr Landsfólkayvirlitinum

Tølini niðanfyri koma úr FOLK-skipanini hjá Landsfólkayvirlitinum.

Av hesum 21.166 skrásetingum eru:

1.085 inngangandi fráboðanir

t.e. fólk, ið flyta úr Føroyum til eitt annað Norðurland (Danmark, Grønland, Ísland, Noreg, Svøríki og Finnland)

985 útgangandi fráboðanir

t.e. fólk, ið flyta til Føroyar úr einum Norðurlandi (Danmark, Grønland, Ísland, Noreg, Svøríki og Finnland)

402 skrásett andlát

571 skrásettar føðingar

884 TAKS p-tøl

Pr. 19. januar 2024 vóru 3.138 fólk, sum ikki hava danskan ríkisborgaraskap, skrásett búsitandi í Føroyum. Av teimum 3.138 fólkunum er talið á norðurlendingum úr Íslandi, Noreg, Svøríki ella Finnland tilsamans 290 fólk. Av teimum 3.138 fólkunum eru 108 ymiskir ríkisborgaraskapir skrásettir.

Hagtøl - Umbønir til Landsfólkayvirlitið umvegis Vangan

Á Vanganum kunnu fólk sjálv senda beinleiðis boð til Landsfólkayvirlitið í sambandi við rættingar, skrásetingar, frumrit av váttaðum o.l. Hesi boð verða móttikin í einum slagi av talgildum postkassa. Landsfólkayvirlitið kann umvegis skipanina senda játtandi boð aftur um avgreiðslu, ella avvísa umbønina við frágreiðing um t.d. vantandi skjalpróg.

Frá 1. januar 2023 til 31. desember 2023 komu 616 umbønir umvegis Vangan um rætting, skráseting og/ella frumrit av váttaðum (p-talsváttaðum, bústaðarváttaðum ella bústaðayvirlit á føroyskum ella enskum). Hetta svarar í miðal til 2,8 umbønir um dagin teir uml. 220 arbeiðsdagarnar í árinum.

119 umbønir um p-talsvátan

71 umbønir um bústaðayvirlit

110 umbønir um bústaðarvátan

316 umbønir um dagføringar

t.e; útlendskur bústaður, skráseting av navnabroytingum o.l.

Teldupost-postkassin hjá Landsfólkayvirlitinum

Tal á innkomnum teldupostum til Landsfólkayvirlitið frá 1. januar 2023 til 31. desember 2023 var tilsamans 4.407.

Navnastandardur fyri persónar við einum navni

Tað er staðfest, at persónar eru í Føroyum, ið bert hava **eitt** navn, annaðhvørt bert fornavn ella bert eftirnavn. Talan er sum oftast um útlendingar, sum flyta til Føroyar, ella sum fáa eitt p-tal stovnað av Taks, tí teir hava viðurskipti at avgreiða við Taks.

Tá Samleikin heintar hesar persónar úr FOLK, meldar skipanin feil, av tí at Samleikin er mentur soleiðis, at upplýsingar um fornavn og eftirnavn eru kravdar. Hetta merkir, at hesir persónar ikki kunnu fáa Samleikan, og tað er kostnaðarmikið at loysa avbjóðingina tekniskt. Mett verður, at tað ikki er í lutfalli við avbjóðingina, at hvør einstakur brúkarar av upplýsingum úr FOLK ger sína egna loysn, tí at talan er um nakrar heilt fáa persónar við bert **einum** navni.

Vit hava tí loyst avbjóðingina sentralt í sambandi við skráseting í FOLK-skipanini.

Teigarnir í FOLK-skipanini til ávikavist fornavn og eftirnavn eru kravdir í sambandi við tilflyting uttan p-tal, og tí verða persónar við einum navni í lötuni skrásettir í FOLK við tí eina navninum og við einum ósjónligum virði aftrat – eitt millumrúm.

Landsfólkayvirlitið hevur í samstarvi við Talgildu Føroyar skotið upp at skráseta 'FIU' (Fornavn Ikki Upplýst) hjá persóni, ið einki fornavn hevur og 'EIU' (Eftirnavn Ikki Upplýst) hjá persóni, ið einki eftirnavn hevur. Loysnin svarar til altjóða loysnina 'FNU' (First Name Unavailable) og 'LNU' (Last Name Unavailable).

Løgmálaráðið hevur tikið undir við loysnini. Hetta merkir, at verandi mannagongd verður broytt, soleiðis at persónar við bert einum navni skulu skrásetast við 'FIU' (Fornavn Ikki Upplýst) í teiginum til skráseting

av fornavni hjá persóni, ið einki fornavn hevur og 'EIU' (Eftirnavn Ikki Upplýst) í teiginum til skráseting av eftirnavni hjá persóni, ið einki eftirnavn hevur.

Persónar, sum longu eru skrásettir, kunnu senda teldupost til Landsfólkayvirlitið, lfy@us.fo, við umbøn um skráseting saman við avriti av passinum sum skjalprógv fyri, at teir bert hava eitt navn. Persónarnir mugu eisini upplýsa, hvørt talan er um fornavn ella eftirnavn.

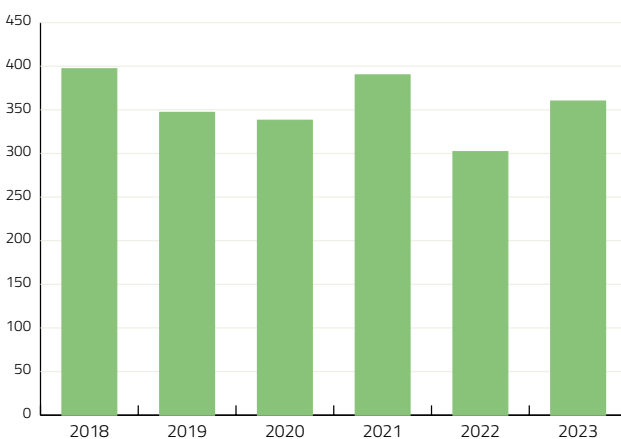
Kunning um navnastandardin er send starvsfólkum hjá kommunum og hjá Taks, sum stovna persónarnar í FOLK.

Kunningaráttøk um vápnaloyvi

Í august mánað vóru fleiri kunningaráttøk lögð út á ymisku miðlarnar hjá Umhvørvisstovuni, har mint varð á, at borgarar skulu hava vápnaloyvi, tá teir fara á fugla- ella haruveiði. Eisini varð mint á, at øll vápn skulu vera skrásett í vápnaskránni. Tað kann hugsast at kunningaráttøkini hava gjørt mun, tí í 2023 komu fleiri umsóknir og skrásetingar inn, enn tað komu í 2022.

Tað komu 360 skrásetingar inn í 2023, har 291 vóru góðkendar og 69 vóru avvistar. Samanbera vit við 2022, so komu 302 skrásetingar inn, ið er lægsta talið, síðan vápnaskráin kom. Talið á skrásetingum hevur sveigjað millum 302 og 397 seinastu 6 árin.

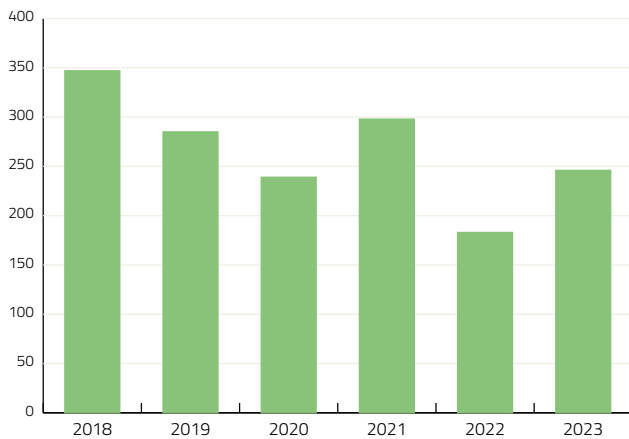
Tal av skrásetingum

Hyggja vit eftir umsóknum um vápnaprógv, so komu 246 umsóknir inn í 2023 samanborið við ár 2022, tá bert 183 umsóknir komu inn, ið er lægsta talið, síðani vit fingu vápnaskrána í 2016.

Í ár vóru 210 umsóknir góðkendar og 36 vóru avvístar.

Tal av umsóknum til vápnaprógv

Á grafinum niðanfyrri sæst, hvussu nógvar umsóknir eru komnar inn um mánaðin. Tá heystið byrjar økist talið á umsóknum og kemur í hæddina, tá sesong fyrri svartfugl og haruveiðu er, sum er ávikavíst 1. oktober og 2. november. Talið fellur so aftur, tá sesongin er liðug 31. desember.

Umsóknir

Talgilding

Tinglýsing.fo

Tinglýsing.fo bleiv alment atkomulig á internetinum 21. juni 2021. Tinglýsing.fo almannakunnger m.a. rættindi í fastognum. Hetta er eitt stórt frambrot innan talgilding í Føroyum og er ein av størstu talgildu tænastunum, sum nýtir samleikan sum innritan. Endamálið er at gera tinglýsingarupplýsingar og skjøl atkomilig og tøk. Tænastan kann nýtast ókeypis.

Talgild innlating til akfarsbókina

Tinglýsingin hevur í 2022 og 2023 fingið játtan at seta hol á tilgongdini at talgilda tinglýsingina. Fyrsti partur í talgildingartilgondini er at menna eina talgilda innlating, soleiðis at øll skjøl, samleikaprógv og gjalding, sum hoyra til einstaka málið, verða avgreidd á einum tinglýsingarportali av viðskiftafólkunum. Skjølini verða síðani skrásett sjálvvirkið í dagbókina. Við talgildari innlating slepst undan flestu feilkeldum og nógvum manuelligum arbeiðsgongdum.

Í 2022 og 2023 er stórir partur av arbeiðinum at menna eina talgilda innlatingarskipan til Tinglýsingina gjørt við stóði í skjølum úr akfarsbókini. Innlatingarskipanin er komin væl ávegis, soleiðis at viðskiftafólk umvegis skipanina kunnu fráboða skjøl til tinglýsingar í akfarsbókini. Verkætlanin fevnir um øll skjalasløg í akfarsbókini, og loysnin fevnir um innritan, talgilda innlating, talgilda undirskrift, gjaldsmóðul og sjálvvirkin skráseting av skjølunum í dagbókina. Innlatingarskipanin fer umvegis Heldina at heinta upplýsingar úr Landsfólkayvirilitinum, Akfarsskránni og komandi Virkisránni.

Tilgongdin at gera neyðugar lógarbroytingar er í gongd.

Verkætlanin er eisini raðfest á figgjarlógini fyri 2024 og heldur sostatt fram. Miðja verður eftir, at innlatingarskipanin til akfarsbókina fer í rakstur í 2025.

Trygdarpolitikkur

Trygdarpolitikkurin er karmurin um ta dagligu KT-nýtsluna á stovninum. Hann er settur saman av nøkrum yvirskipaðum krøvum til raksturin av KT-skipanunum, og tær tilhoyrandi trygdarskipanirnar. Somuleiðis staðfestir hann ábyrgdina hjá ovastu leiðsluni og deildarleiðarum at standa fyri og kjølfesta góðan KT-sið hjá starvsfólkunum í dagliga arbeiðnum.

Í 2023 hevur verið raðfest at gera mannagongdir, tá trygdarbrot verða fráboðað í mun til uttanhýsis álop (phishing), og trygdarbrot í sambandi við viðgerð av persónsupplýsingum. Sum frá líður skal tað gerast

eins sjálvsagt hjá starvsfólki at hugsa um KT-trygd og rætta viðgerð av persónsupplýsingum, og tað longu er, tá hugsað verður um fyrisitingarlóg og fyrisitingarligar mannagongdir.

Trygdarpolitikkurin hjá Umhvørvisstovuni verður endurskoðaður einaferð um árið.

KT-tilbúgvingin

KT-tilbúgvingin hjá Umhvørvisstovuni tekur við, tá tær vanligu trygdarmannagongdirnar á stovninum ella hjá uttanhýsis veitaranum ikki megna at lofta eini ella fleiri trygdarhendingum. Tilbúgvingarætlanin er ein ætlan fyri endurskapan av KT-infrakervinum, KT-skipanum og teimum dátum, sum skipanirnar goyma og varða av í sambandi við álvarsligar trygdarhendingar. Grundarlagið undir tilbúgvingini er tað trygdarstöðið, sum leiðslan á Umhvørvisstovuni hevur valt, saman við tí KT-trygdarpolitikki, sum framman undan er settur í verk á stovninum. Endamálið er, at tað skal ganga so stutt tíð sum gjørligt ímillum álvarsamar trygdarhendingar, ið ávirka raksturin av eini ella fleiri KT-skipanum hjá Umhvørvisstovuni, til tær ávirkaðu skipanirnar aftur eru í rakstri við so lítlum dátumissi, sum til ber.

KT-tilbúgvingarætlanin hjá Umhvørvisstovuni varð endaliga staðfest og sett í verk í mars mánaði 2023. Ætlanin skal roynast regluliga, og hetta varð gjørt á fyrsta sinni í mai 2023.

Tann 26. september 2023 bleiv ein av undirveitarunum hjá Umhvørvisstovuni (Danskt Scanning), sum hýsir talgilda savninum hjá tinglýsingini og matriklinum, rakt av einum uttanhýsis telduálopi. Hetta hevði við sær, at Umhvørvisstovan ikki hevði atgongd til talgilda savnið í tvær vikur. KT-tilbúgvingin bleiv sett í verk, men eftir sum talan var um eitt álop á ein undirveitara, fevndu átøkini fyri tað mesta um kunning til almenningin og viðkomandi myndugleikar. Sambært fráboðanini frá undirveitaranum fingur teldusníkar ikki atgongd til dátugoymslurnar hjá kundunum, men einans til dátur hjá sjálvari fyrirkuni. Eftir at skipanirnar vórðu reinsaðar og settar í produktion, hevur undirveitarin gjørt munandi iløgur, sum skulu hækka trygdina enn meira. Umhvørvisstovan heldur tí, at trygdarstöðan hjá undirveitaranum er nøktandi, hóast hendingin var álvarsom.

Umhvørvisfyrising

Vernd arbeiðir við at fyribyrgja og avmarka dálking av umhvørvinum og at verja og varðveita náttúruna. Eisini arbeiðir deildin við umhvørvisgransking, og farið er undir arbeiðið at skipa náttúru- og umhvørvisdátur.

Harafturat hýsa vit samskiparunum hjá norðurlenska arbeiðsbólkinum fyri lívmargfeldi og programminum fyri náttúruloysnir, umframt at vit røkja skrivaraleiklutin í Skógfriðingarnevndini.

Innleiðandi kann nevast, at í 2023 var eftirlit alment raðfest. Eftirlit hevur verið við bæði spillivatnsviðurskiftum og við arbeiðnum at fyribyrgja rottuspjaðing í nærum øllum

kommunum. Harumframt eru eftirlitsvitjanir á serliga dálkandi virkjum um at koma í eina fasta legu, umframt frágreiðingar, samskipti og annað eftirlitsarbeiði.

Góðkenningar og eftirlit

Serliga dálkandi virki

Tað størsta einstaka arbeiðsøkið á deildini er umhvørvisgóðkenning til serliga dálkandi virki og eftirlit við teimum. Í árinum eru gjørdar tvær umhvørvisgóðkenningar. Eisini hevur eftirlit verið við virkjum umframt 15-20 viðgerðir av aliatlanum hjá alifeløgum.

Aling á sjónum

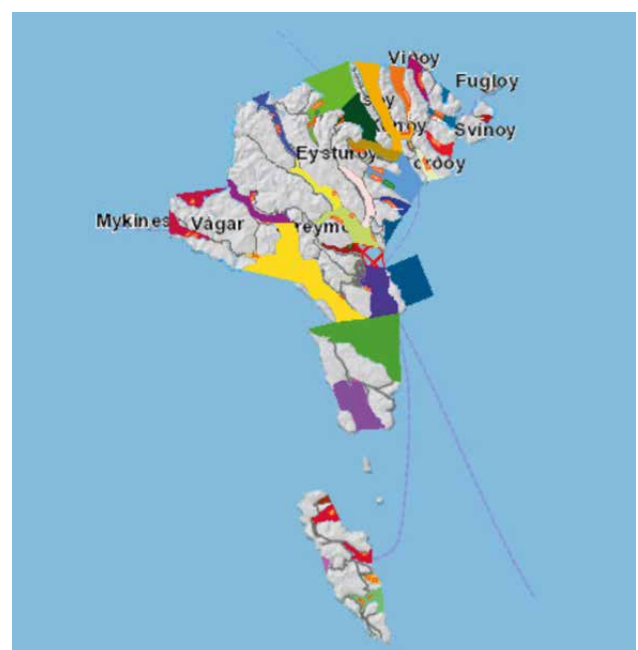
Aling av laks var á 33 aliøkjum í 2023. Víddin á aliøkjunum liggur ímillum 58.000 og 1.900.000 m². Millum 19,5 og 22,5 mió. fiskar vóru í sjónum alla tíðina. Nøgðin av fiski í livandi vekt lá ímillum áleið 45.400 tons og 60.600 tons. Tøkan í livandi vekt var góð 98.500 tons og fóðurnýtslan var um 117.000 tons.

Talvan vísir eisini, hvussu nógv aliøki vóru virkin í hvørjum oyggjabólki.

Oyggjabólkur	Tal	Aliøki
Norðoyggjar	7	A-11, 12, 13, 21, 63, 72, 73
Eysturoy E	7	A-04, 25, 26, 47, 52, 57, 71
Tangafjørður / Nólsoyarfjørður	7	A-05, 06, 32, 80, 81, 85, 87
Streymoy vestur /Vágar	6	A-08, 14, 27, 83, 88, 89
Sandoy	1	A-90
Suðuroy	5	A-15, 18, 19, 23, 92
Tilsamans	33	

Eftirlitið við alivinnuni byggir í stóran mun á kanningar av dálkingarstøðuni á botni nærhendis alistøðunum. Eftirlitsskipanin byggir á, at alistøðirnar hava umhvørvisgóðkenning, har treytir verða settar til raksturin, m.a. at áhaldandi eftirlit skal vera við dálkingarstøðuni undir og nærindis alistøðunum. Eftirlitið verður framt sambært vegleiðing um eftirlit við alivirksemi á sjónum.

Fyri hvørja útseting á einum aliøki skal alifelagið gera eina frágreiðing um gongdina fyri framleiðsluumfarið og eina ætlan fyri komandi framleiðsluumfar. Í ætlanini skal felagið taka fyrilit fyri úrslitunum av botnkanningunum seinasta framleiðsluumfari. Út frá hesum tekur Umhvørvisstovan støðu til ætlanina. Av tí at sett verður út á 33 støðum, og framleiðsluumførini eru nakað styttri enn tvey ár, verða millum 15 og 20 viðgerðir av hesum slagi um árið. Harafturat koma kanningarætlanir og annað samskipti.

Nýggj eftirlitsskipan og nýggjar umhvervisgóðkenningar á sjónum

Eftirlitið við alivirkseminum á sjónum hefur seinna árin bygt á eina vegleiðing frá 2018. Arbeitt hefur verið í eina tíð við at gera eina nýggja vegleiðing um umhverviseftirlit við alivirksemi á sjónum. Hendan vegleiðing varð sett í gildi 10. oktober 2023. Størsti munurin í mun til skipanina frá 2018 er, at kanningar av djóralívinum nú skulu gerast regluliga við ymiskum frástøðum frá alistøðunum, tá mett verður um umhvervisstøðuna á staðnum.

Aling á landi - smoltstøðir

Smoltið, sum verður sett á sjógv, gerst størri og størri. Í 2023 vigaði smoltið umleið 450 gram, sum er 6 ferðir meiri enn fyri aldarskiftið. Tað ger, at ein alt størri partur av alingini fer fram á landi, og at smoltstøðirnar gerast størri og størri. Hóast hetta er nýtslan av áarvatni sum heild tann sama, men vatnið verður endurnýtt í nógv størri mun. Tað ger, at lutfalsliga nógv pláss og útgerð skal brúkast til at reinsa vatnið. Av tí at framleiðslan av livandi fiski er stór, verður nøgdin av skarni eisini stór. Harafturat kemur mist fóður. Hesi verða í hævudsheitum framvegis leidd út á sjógv.

Smoltstøð í Ónavík

Umhvervisstovan hefur viðgjørt og avgreitt umhvervisárinsmeting fyri eina nýggja smoltstøð hjá P/F Bakka-frost Farming við Ónavík á Lopransfirði. Eisini er uppskot til umhvervisgóðkenning gjørt, og viðmerkingar fingnar frá Bakkafrøst.

P/F MEST á Skála

Í sambandi við, at P/F MEST ætlar at gera nýggja turrdokk á Skála, hefur Umhvervisstovan viðgjørt og avgreitt árinmeting og umhvervisgóðkenning fyri samlaða virksemini hjá P/F MEST á Skála.

Sólorkuverk

Í mars 2023 fekk Umhvervisstovan umhvervisárinsmeting og umsókn frá P/F Luna um góðkenning av einum sólorkuverki á tekjuni á smoltstøðini á Fútaletti. Góðkenning varð givin í september 2023.

Vindmyllur

Umhvervisstovan fekk á heysti 2023 eina umhvervisárinsmeting fyri eina ætlan at seta vindmyllur upp í Klivaløgshaga vestan fyri Gróthúsvatn á Sandoyinni. Viðgerðin er í gongd.

Eingin umhvervisgóðkenning er givin til vindmyllu verkætlanir í 2023.

Sjóvarfalsorka

Sjóvarfalsorkuverk í Vestmannasundi

Á várari 2020 góðkendi Umhvervisstovan eina royndarverkætlan at seta ein sonevndan sjóvarfalsdreka út í Vestmannasund. Í januar 2023 fekk Umhvervisstovan umsókn og árinmeting fyri eina royndarverkætlan at seta ein væl størri dreka út í Vestmannasund. Árinmetingin viðger hvørja ávirkan verkætlanin kann hava á náttúru og umhvervi. Í árinmetingini verða árinid á fisk, sjófugl, hval og kóp lýst eins og møgulig átøk, id kunnu tálma árin á hval og kóp. Góðkenning varð givin í september 2023.

Tunlar og útfylling út á sjógv

Tá farið verður undir útbyggingar út á sjógv skulu umsóknir um loyvir sendast Umhvervisstovuni, sum viðgerð útbyggingar sambært lóg um verju av havumhvervinum og umhvervisverndarlógini.

Í 2023 hefur nakað virksemini verið í sambandi við ætlaðar útbyggingar út á sjógv, og ein umhvervisgóðkenning til útfylling á sjógv varð lögð til almenna hoyring við freist í januar 2024. Hetta var Niðri við Sand í Seldarfirði, sum er í Runavíkar kommunu. Arbeiðið við útbyggingini Niðri við Sand var komið væl ávegis, áðrenn Umhvervisstovan fekk umsókn um umhvervisgóðkenning til útfylling út á sjógv frá Runavíkar kommunu. Av tí sama bar ikki til at meta um ávirkan á náttúru og umhvervi sambært § 21 í havumhvervisverndarlógini.

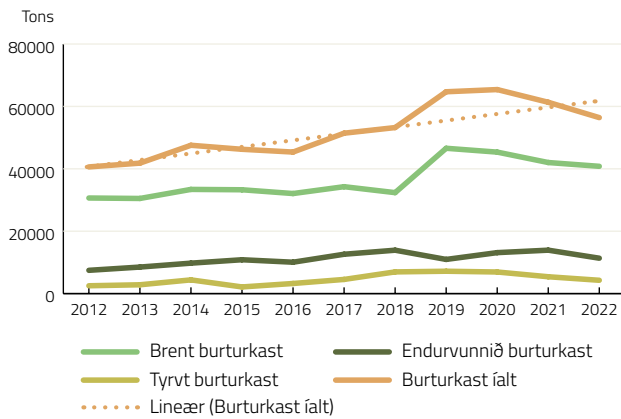
Burturkast

Samlaða nøgdin av burturkasti hefur, síðani hon kom í hæddina í 2020 við 65.400 tons, verið minkandi til 56.400 tons í 2022. Býtið millum burturkastbólknar í 2022 er brent burturkast við 72 %, endurvunnið burturkast við 20 % og tyrvt burturkast við 8 %.

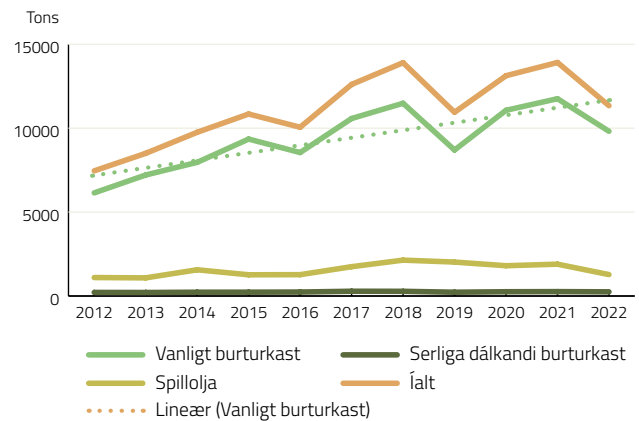
Størsti burturkastbólkurin er burturkast at brenna. Í 2022 vórðu 40.800 tons av burturkasti brend. Higartil hefur størsta nøgdin av burturkasti verið at brenna í 2019, tá 46.500 tons av burturkasti vórðu brend. Síðani tá er nøgdin av burturkasti at brenna stóðugt minkað, samstundis sum samlaða nøgdin av burturkasti eisini er minkað.

Nøgdin av tyrvdum burturkasti, sum er byggiburturkast og annað, minkaði við reiðiliga 1000 tons frá 2021 til 2022 til 4.266 tons.

Samlað nógð av burturkasti 2012-2022

Endurvunnið burturkast 2012-2022

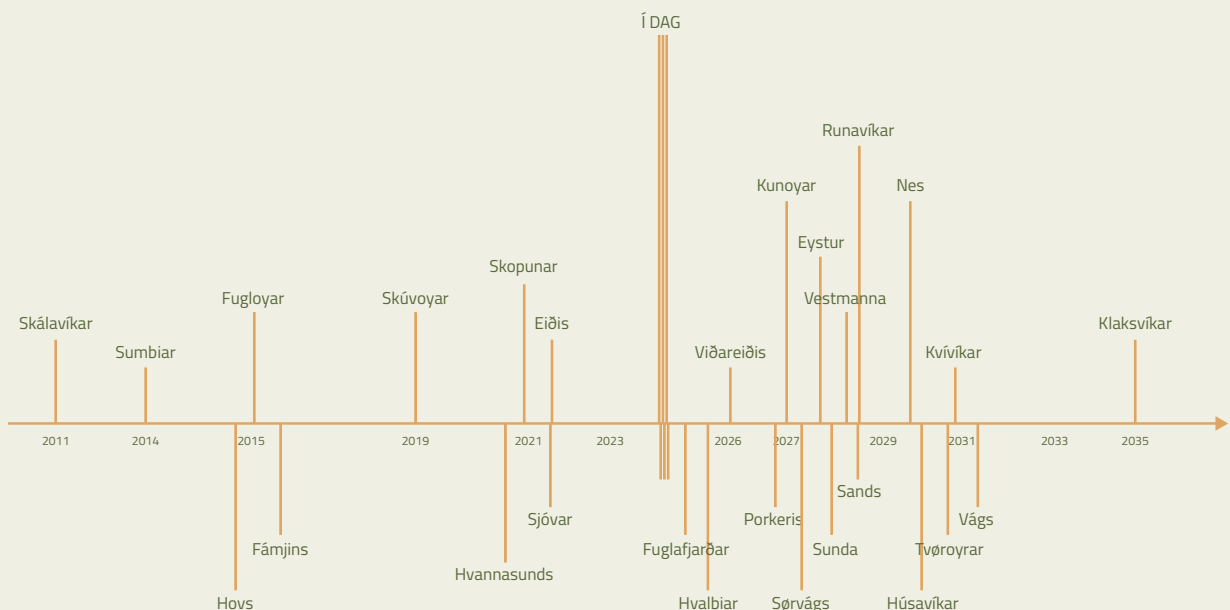

Endurvunnið burturkast er bólkað sum vanligt burturkast, serliga dálkandi burturkast og reinsað spillolja. Tær størstu nøgdirnar av burturkasti, sum verður endurvunnið, er vanligt burturkast, sum er elektronikkur, jarn og metal, papp og pappír og plast. Nøgðin av burturkasti, sum verður endurvunnið, er tó nokk so støðug og hevur seinastu ári frá 2018 til 2022 verið úr 11.000 tonsum til sløk 14.000 tons. Samlaða nøgðin av endurvunnum burturkasti í 2022 var 11.342 tons.

Spillivatn

Sambært kunngerð um spillivatn áttu spillivatnsskipanirnar at verið lidnar 1. januar 2015, men í dag eru einans 10 av 29 kommunum, lidnar við sínar spillivatnsskipanir. Tað eru kommunurnar: Eiðis, Fámjins, Fugloyar, Hovs, Hvannasunds, Sjóvar, Skálavíkar, Skopunar, Skúvoyar og Sumbiar kommuna, ið hava framt góðkendar spillivatnsætlanir.

Myndin niðanfyri vísir, nær kommunurnar antin vórðu lidnar ella vænta at gerast lidnar. Tvær kommunur duga ikki at meta um, nær tær verða lidnar við sína spillivatnsskipan, tær eru Tórshavnar og Vága kommuna.

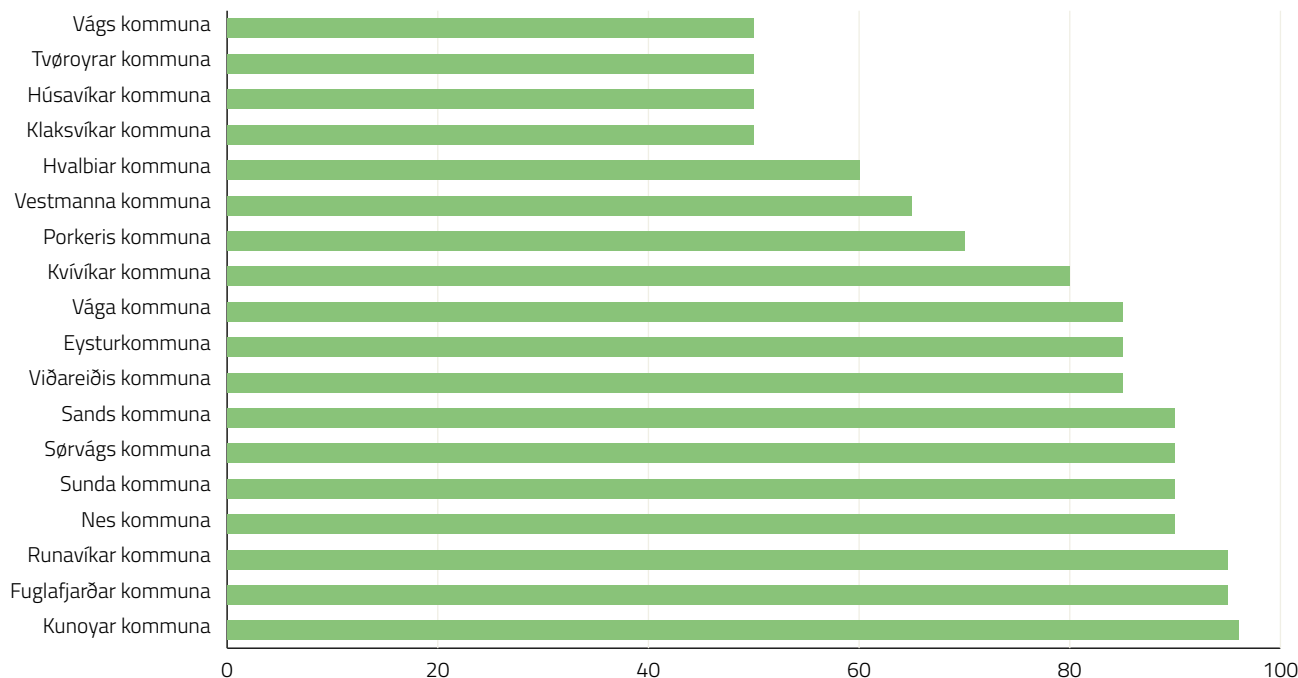

Í október 2022 byrjaði Umhvervisstofan eitt eftirlits-
átak, har farið varð á eftirlit hjá öllum kommunum í
landinum. Í 2022 varð eftirlit framt í seks kommunum
og í 2023 í 21 kommunum. Eftir eru Skúvoyar og Fugloyar
kommunur, ið báðar eru lidnar við spillivatnsskipanina.

Orsökini til, at farið varð út til kommunurnar, var at
fáa greiðu á, hví fleiri kommunur ikki eru lidnar við
spillivatnsskipanina, og hvussu langt hesar eru komnar.
Eisini var høvi at skunda undir kommunurnar at fáa
spillivatnsskipanina lidna. Hjá teimum kommunum,
sum eru lidnar, var høvi at prátta um eitt nú viðlíkahald
av verandi skipan, skeltir við høvuðsútleiðingarnar og
annað.

Fyri at tryggja eitt samanhagandi eftirlit varð
eitt eftirlitsskjal gjørt frammanundan, soleiðis at
allar kommunurnar finga somu 18 spurningar.
Ein av spurningunum snúði seg um, hvussu langt
kommunurnar mettu seg vera komnar við at útinna
góðkendu spillivatnsætlanina. Út frá svarunum er gjørd
ein stabbamynd, sum vísir tær kommunurnar, ið enn
ikki eru lidnar. Tórshavnar kommuna valdi ikki at gera
eina meting.

Hvussu nógv er gjørt í %

Fyribyrking og týning av rottu

Arbeiðið við rottu kann býttast í tveir partar, sum eru fyribyrking og týning. Mett verður, at fyribyrking hevur alstóran týdning í stríðnum móti rottu.

Í stuttum kann fyribyrking lýsast sum:

At gera lívsgrundarlagið hjá rottu so trupult sum gjørligt, ella taka tað heilt burtur. Hetta hevur við sær, at rotta ikki støðast og harvið ikki nørast.

Fyri at rotta skal støðast og nørast, er umráðandi, at trý viðurskifti gera seg galdandi. Hon skal hava skjól, føði og vatn, t.v.s., at taka vit burtur eitt lið, støðast og nørast rotta ikki. Í Føroyum er vatn allastaðni, tí kunnu vit bert gera okkurt við skjól og føði.

Mett verður, at rottutýningar (kommunur) skulu brúka um 90 % av tíðini til fyribyrking og áleið 10 % til sjálva týningina. Í Føroyum verður enn gjørt nógv burturúr at týna og ov lítið við orsökina til, at rotta er í økinum, nevniliga fyribyrking. So hvørt sum fleiri starvsfólk hjá kommununum verða “løggitil rottutýningar” og fáa øll arbeiðstól á skjáttuna um, hvussu rotta verður týnd effektivt, er at vóna, at meira orka verður brúkt til fyribyrking enn týning.

Sum liður í at fyribyrkja, er ein leistur fyri reglugerð um flogfenað gjørdur, sum vit mæla kommunum at seta í gildi í teirra kommunu. Í dag hava 9 kommunur reglugerð um flogfenaðhald, hesar eru: Vestmanna-, Sunda-, Vága- og Fuglafjarða kommuna, sum nýliga hava sett reglugerð í gildi. Klaksvíkar-, Tórshavnar-, Tvøroyrar-, Vágs- og Eysturkommuna hava havt hesa reglugerð í ein tíð.

Rottufríar oyggjar

Fyribyrking er serliga viðkomandi í teimum oyggjum, har eingin rotta er. Tað eru tær ellivu oyggjarnar Fugloy, Svínø, Kalsoy, Nólsoy, Hestur, Koltur, Sandoy, Mykines, Skúgvoy, Stóra Dímun og Lítla Dímun. Frá at fokus serliga hevur verið á fyribyrking í teimum trimum Ramsar-oyggjunum Nólsoy, Skúgvoy og Mykines, eru nú allar rottufríu oyggjarnar raðfestar.

Eingin fráboðan um rottu á rottufríari oyggj var í 2023. Í 2022, vóru tvær fráboðanir í Sandoy, tá tilbúgving og yvirvøka alt fyri eitt varð sett í gongd. Lukkutið varð

ongin rotta staðfest. Yvirvøka verður nú skipað fyra ferðir um árið á øllum rottufríum oyggjum. Ongin rotta hevur verið staðfest í yvirvøkum í 2023.

Flutningur av vøru til rottufríar oyggjar

Fyri at økja um trygdina fyri, at vøra, sum kemur til rottufríar oyggjar, ikki er fongd við rottu, heitti Umhvørvisstovan í 2021 á virki, heilsølur og handlar um at fylgja nýggjari mannagongd, tá vøra verður pakkað, serliga at vøran skal merkjast við serligum merkiseðli, sí mynd. Mannagongdin er lögð út á heimasíðu okkara.

EFTIRLIT VIÐ VØRU TIL ROTTUFRÍAR OYGGJAR

Kommunur nr. 147 frá 16. november 2017 um fyribyrking og týning av rottu: § 7, stk. 4. Væð, heilsølur, handlar o.s., skulu verja til rottufríar oyggjar, at vøran ikki er fongd við rottu, og at vøran er pakkað og geyrd soleiðis, at rotta ikki kann slappa framt.

- Vøra, sum skal flytað til rottufríar oyggjar, skul merkjast við hesum segli.
- Vøra, sum senda, flyta og handlað verður, skulu kanna segrið, at vøran er frí og óskadd.
- Vøra, sum ikki er frí og óskadd, skal sendast til einarar, til umstøðulig um orsøkin er kanna, og tryggja, at vøran ikki er fongd við rottu.

	ON VORUJA HES ON VORUJA HES (Stovna navn og dægt)	VÆÐ (Stovna navn og dægt)	VORUJAN
DEKAR:			
FLUTNINGARVORUJA:			
FLUTNINGARVORUJA:			
ROTANAR:			

*Hættir oyggjar: Fugloy, Sandoy, Kalsoy, Nólsoy, Hestur, Koltur, Sandoy, Mykines, Skúgvoy, Stóra Dímun og Lítla Dímun.
og Lítla Dímun og Lítla Dímun, Mykines, Hestur, Koltur, Sandoy, Kalsoy, Nólsoy, Fugloy, Sandoy, Kalsoy, Nólsoy, Hestur, Koltur, Sandoy, Mykines, Skúgvoy, Stóra Dímun og Lítla Dímun.

umhvørvisstovan

Í novembur 23 var Umhvørvisstovan á eftirlitsvitjan hjá trimum handlum og heilsølum, sum flyta farm til rottufríar oyggjar. Eftirlitini høvdu sum endamál at kanna, um merkiseðilin verður brúktur, eins og tilmælt, og at síggja goymslur og umstøður annars, fyri at fáa eina fatan av skilhaldinum, hetta tí rotta trívist væl millum órudd og í matvørum.

Tað vísti seg, at tvær av fyrirøkunum brúktu merkiseðilin og ein ikki. Umhvørvisstovan vísti teimum á týðningin at kanna vøruna og seta merkiseðilin á vøru til rottufríar oyggjar, eisini sum trygd, bæði hjá flutningsfyrirøkum og ikki minst móttakarum, um at vøran er kannað, og at ongin rotta er í vøruni.

Sandoyartunnilin

Sandoyggjin var høgt raðfest í 2021, hetta serliga tí tað var fyrstu ferð, at rottufri oyggj varð bundin saman við oyggj, har rotta er. Í sambandi við, at hol varð skotið ígjøgnum Sandoyartunnilin í februar 2022, hevur Umhvörvisstovan skrivað frágreiðingina “Rottufri Sandoy”, sum snýr seg um vandarnar við, at rotta kemur til Sandoyinna.

Umhvörvisstovan hevur savnað inn upplýsingar frá teimum, sum, sambært kunngerð um frybýrging og týning av rottu, hava ábyrgdina.

Endamálið við frágreiðingini er at lýsa vandarnar, ið standast av, at rotta spjaðist til Sandoyinna, og hvat er og verður gjørt fyri at minka um hesar vandar, og hvør ábyrgd og hvørjar uppgávur liggja hjá borgarum, handlum, virkjum, kommunum og landi. Frágreiðingin var tøk í februar 2022.

Orsakað av, at almenn ferðsla kundi ferðast gjøgnum tunnilin í desember 2023, varð eisini nógv arbeidsorka brúkt í 2023 til at kanna, um rotta sjálf hevði gingið til Sandoyinna í 2023.

Vit hava tískil valt at gera tunniskanningar, ítøkiliga vandameting og spyrja okkum fyri hjá granskarum kring knøttin.

Tunniskanningar

Í sambandi við at Sandoyartunnilin skuldi takast í nýtslu, og nógv prát millum fólk var um, hvørt rottan sjálf fer at ganga til Sandoyinna, hava vit valt at gera eina kanning av, um rotta sjálf ferðast gjøgnum tunnilin. Hetta sum liður í arbeiðinum at tryggja, at rotta ikki kemur til Sandoyinna, sum er rottufri.

Leynatunnilin og Vágatunnilin vera brúktir til kanningina. Vágatunnilin er ein undirsjóvartunnil og kann sammetast við Sandoyartunnilin. Leynatunnilin er ein eldri, vanligur tunnil, hann er stuttur og tað sæst úr einum enda í annan. Tískil kann hugsast, at tað er lættari hjá rottu at fara ígjøgnum henda tunnil.

18 rottukassar skulu brúkast í hvørjum. 18 í Leynatunlinum og 18 í Vágatunlinum, harafturat verða 18 tunlar við blekkortum brúktir í Vágatunlinum. Kassarnir vera settir við tunnismunnarnar, triggir hvørju megin hvønn munnar, harafturat verða triggir kassar settir í miðjuni, á báðum síðum. Eisini standa rottukassar uttan fyri tunnismunnarnar, hetta fyri at staðfesta, um rotta er í økinum. Hereftir verður javnt eftirlit við kassum og tunlum framt.

Vit hava eisini samskipt við kommunurnar, sum vara av økjum uttanfyri. Allar kommunur siga, at rotta er á økinum kring báðar tunlarnar

Fyri at kunna fremja kanningina, hava vit samstarvað við Landsverk. Landsverk veitir trygdarútgjöld, búna, akfar og eitt starvsfólk, hvørja ferð kassarnir skulu kannast.

Fyribils úrslit vísa, at ongin rotta er staðfest í tunlinum, somuleiðis vísa úrslit, at rotta er uttan fyri Leynatunnilin.

Vandameting

Í 2023 hava vit arbeitt við einari vandameting, sum er ætlað sum eitt tól hjá okkum sjálvum. Metingin lýsir ítøkiliga, hvørji øki eru í størst vanda fyri at flyta rottu til Sandoyinna og harvið, hvar vit skulu gera átøk ella raðfesta hægri.

Í fyrstu atløgu vórðu spurningar sendir granskarum við serkunnleika í rottu. Spurningar vórðu gjørdir við tí fyri eyga at fáa eina meting frá serkønum, um rotta sjálf kann ganga gjøgnum undirsjóvartunnilin.

Sambært vandametingini og spurdu granskarunum, er vandin lítil fyri, at rotta sjálf ferðast gjøgnum tunnilin.

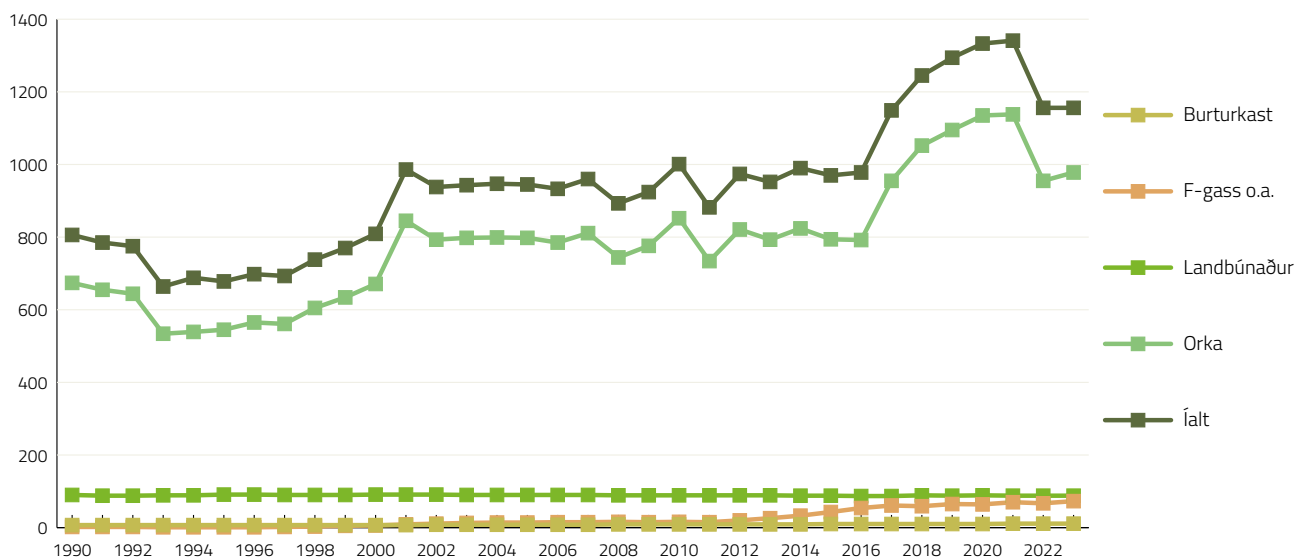
Umhvörvisstovan metir, at um øll gera tað, tey skulu, er vandin heilt lítil fyri, at rotta kemur í Sandoyinna.

Vakstrarhúsgass og veðurlagsárin

Føroyar eru partur av París-avtaluni og í hesum sambandi ger Umhvørvisstovan uppgerð yvir útlát í Føroyum á hvørjum ári og fráboðar hesi altjóða.

Í juli 2023 varð frágreiðingin um útlát av vakstrarhúsgassi árin 1990-2022 givin út. Tá varð fyrri fyrstu ferð staðfest, at samlaða útlátið av vakstrarhúsgassi í Føroyum minkaði í mun til undanfarin ár, sí mynd niðanfyrri.

Útlát av vakstrarhúsgassi 1000 tons av CO₂ eindum

Burðardygt Vinnulív og CO₂-roknarin

Í fjør var ein føroyskur CO₂-roknari mentur. Endamálið við CO₂-roknaranum er geva føroyskum fyrirkum eitt amboð at rokna útlátið av CO₂. Fyrstu útrokningarnar eru vanligar eisini grundarlagið undir at kunna seta mál og fylgja við gongdini hjá fyrirkuni at skerja sítt CO₂-útlát.

Umhvørvisstovan eigur og skal árliga dagføra CO₂-roknaran. Burðardygt Vinnulív var stigtakari og fíggaði menningina av føroyska CO₂-roknaranum, sum enska ráðgevingarfyrirkun VERCO stóð fyrri.

Burðardygt Vinnulív er ein felagsskapur við tólv føroyskum fyrirkum, sum hefur til endamáls at menna burðardyggar mannagongdir við serligum atliti at trimum ítøkiligum avbjóðingum: veðurlags-

broytingum, heilsustøðuni í havinum og afturgongd av lívfrøðiligum margfeldi.

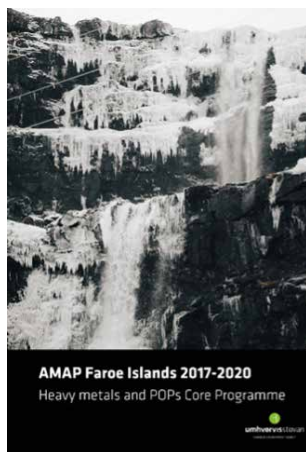
Felagsskapurin roynir at samstarva um ST-málini fyrri burðardyggar menning. Samstarvið ger, at tey saman vinna skjótari fram og við størri ávirkan, enn tey megna hvør í sínum lagi.

Í hesum sambandi er gjørdur ein CO₂-roknari, sum fyrirkur kunnu brúka til at rokna sítt CO₂-útlát út. Hetta er gjørt út frá *The Greenhouse Gas Protocol, a Corporate Accounting and Reporting Standard*. Vernd og Orka og elveiting á US hava saman við einum ráðgevarafelagi í Bretlandi ment roknaran, har teirra uppgáva hevur verið at gera ein leist fyrri, hvussu funnið verður fram til føroysku útlátsfaktorarnar fyrri t. d. elorku, fjarhita o. a.

Útbreiðsla av umhvørviseitrandi evnum

Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP) er ein kanningarskipan undir Arktiska Ráðnum, sum hevur til endamáls at fáa eina einsháttaða og samanberiliga lýsing av útbreiðsluni av umhvørviseitrandi evnum í Arktiska økinum.

Føroyar hava luttikið í AMAP síðani 1997, og arbeiddi fevnir um kanningar av dálkingarevnum sum tungmetál, serliga kyksilvur, og lívrúnum dálkingarevnum sum PCB og DDT í umhvørvinum. Kanningarnar verða fíggaðar av Miljøministeriet (Umhvørvisstjóðul til Arktis) í Danmark. Søkt verður vanliga fyri tvey ár í senn, og umsókn fyri 2023-24 varð send heystið 2022. Fígging varð játtað í januar 2023. Innsavning og kanning av sýnum í 2023 er gjørd sum vanligt.

Nýggj frágreiðing

Frágreiðingin við úrslitunum fyri 2017-20 kom út í november 2023. Frágreiðingin kallast **AMAP Faroe Islands 2017-2020 – Heavy metals and POPs Core programme** og lýsir úrslit av kanningum av dálkandi evnum í djórum og fiski úr sjónum, á landi og í feskvatni.

Sløgini, sum eru kannað, eru grindahvalur, toskur, havhestur, teisti, síl og seyður. Kanningarnar vísa, at kyksilvur í toski minkar, meðan tað framvegis er vaksandi í havhesti og ungum grindahvali. Hesin vøxturin sær tó út til at vera hasaður av. Eingin broyting er í nøgdunum av kyksilvuri í teista.

Nøgdirnar av POP dálkingarevnum eru sum heild minkandi, tó við variatiónum. Í toski sær út til, at innihaldið av POP støðugt er minkað síðani 2010. Í ungum grindahvali minka PCB- og pestisidnøgdirnar líðandi. Góða gongdin við minni dálking er eisini galdandi fyri PBDE í grind, tó at hon tekur longri tíð. Ábendingar eru um, at PFAS í grindahvali er minkað nógv seinastu árin, tó at tølini sveiggja, so týðningarmikið er at fylgja við støðuni komandi árin.

Kanningar av PFAS í vatni í Føroyum

Ein kanning av PFAS í umhvørvinum varð gjørd í mars 2023 saman við Heilsufrøðiligu starvsstovuni, har PFAS-kanningar vórðu gjørdar av grundvatni, rávatni, drekkivatni, frárensluvatni og í evju frá tyrvingarplássum. Harumframt vórðu lívrúnnin tøð frá biogassverkinum Førka eisini kannað.

Kanningin vísti, at einki PFAS varð funnið í teimum kannaðu sýnum av grundvatni, rávatni og drekkivatni, uttan ein sera lítil nøgd av PFAS í drekkivatni frá Villingardali, men nøgdin var so lág, at tað bert akkurat bar til at máta og var væl undir nýggju markvirðunum fyri PFAS í ES og Danmark.

Einki PFAS varð funnið í lívrúnnu tøðunum frá biogassverkinum.

PFAS varð funnið í frárensluvatni frá tyrvingarplássinum í Húsahaga, og í frárensluvatni og evju frá niðurlagda tyrvingarplássinum í Havnardali, men nøgdirnar í frárensluvatninum vóru lág, og innihaldið í evjuni var væl lægri enn donsku markvirðini. Kanningin vísti sostatt, at dálkingin av PFAS í vatni í Føroyum er lítil.

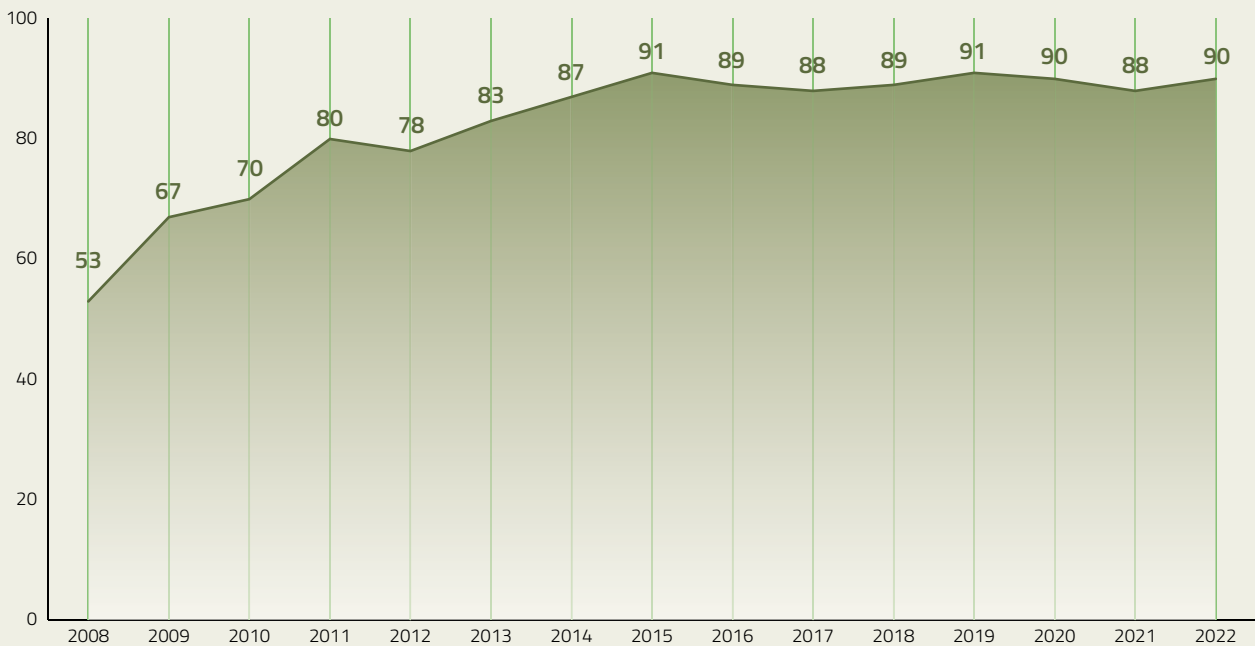
Einnýtisílot

Sølan av einnýtisílotum er økt munandi síðani 2007, tá tey fyrstu loyvini at selja, framleiða og innflyta einnýtisílot vóru givin. Í 2022 er sølan farin upp um 13 milliónir ílot um árið. Tað er serliga sølan av einnýtisílotum úr plasti og metali, ið er nógv økt, meðan sølan av einnýtisílotum úr glasi er lutfalsliga lítil.

Hóast sølan er økt nógv, hava tað í nógv ár verið lutfalsliga fleiri ílot, sum eru latin innaftur á hvørjum ári. Í lötuni sær tó út til, at prosentparturin av ílotum, sum verða latin innaftur, hevur lagt seg í eina fastari legu. Seinastu fimm árin eru millum 88% og 91% av øllum ílotum, sum eru seld við panti, latin innaftur.

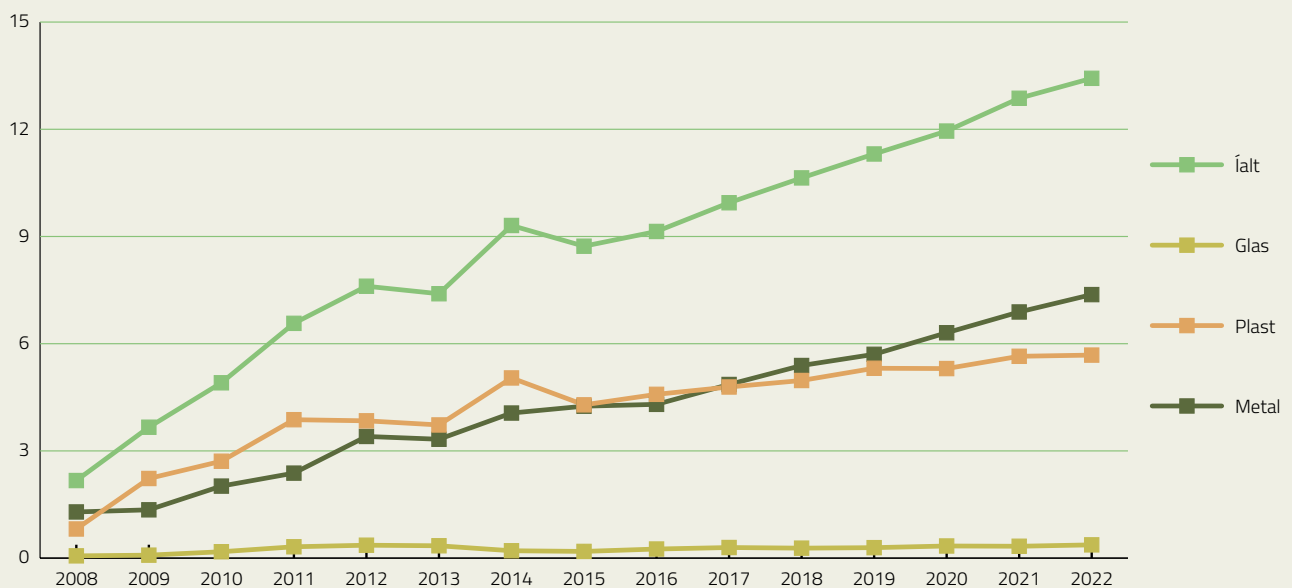
Í 2023 eru hagtøl fyri 2022 gjørd upp, og tey vísa, at 90% av einnýtisílotum vóru latin innaftur.

Prosent av einnýtisílotum sum eru latin innaftur 2008-2022

Søla av einnýtisílotum 2008 – 2022

Mongd (milliónir stk.)

Norðurlandskt samstarv

Umhvørvisstovan hevur virknan lut í norðurlandska samstarvinum. Umframt úrslit frá verkætlanum er norðurlandskt samstarv við til at geva okkara fyririting eitt netverk til aðrar norðurlandskar fyriritingar.

Norðurlandski arbeiðsbólkurin fyri lívmargfeldi (NBM)

Umhvørvisstovan er vertur fyri norðurlandska arbeiðsbólkinum fyri lívmargfeldi, NBM. Yvirskipað virkar arbeiðsbólkurin fyri at steðga afturgongdini í lívmargfeldinum við at fígga verkætlanir við eini játtan á uml. 7 mió. kr. um árið umframt aðra fígging.

Í 2023 raðfesti NBM trý høvuðsøki: Lívfrøðiligt margfeldi, burðardygg nýtsla og burðardygg støð.

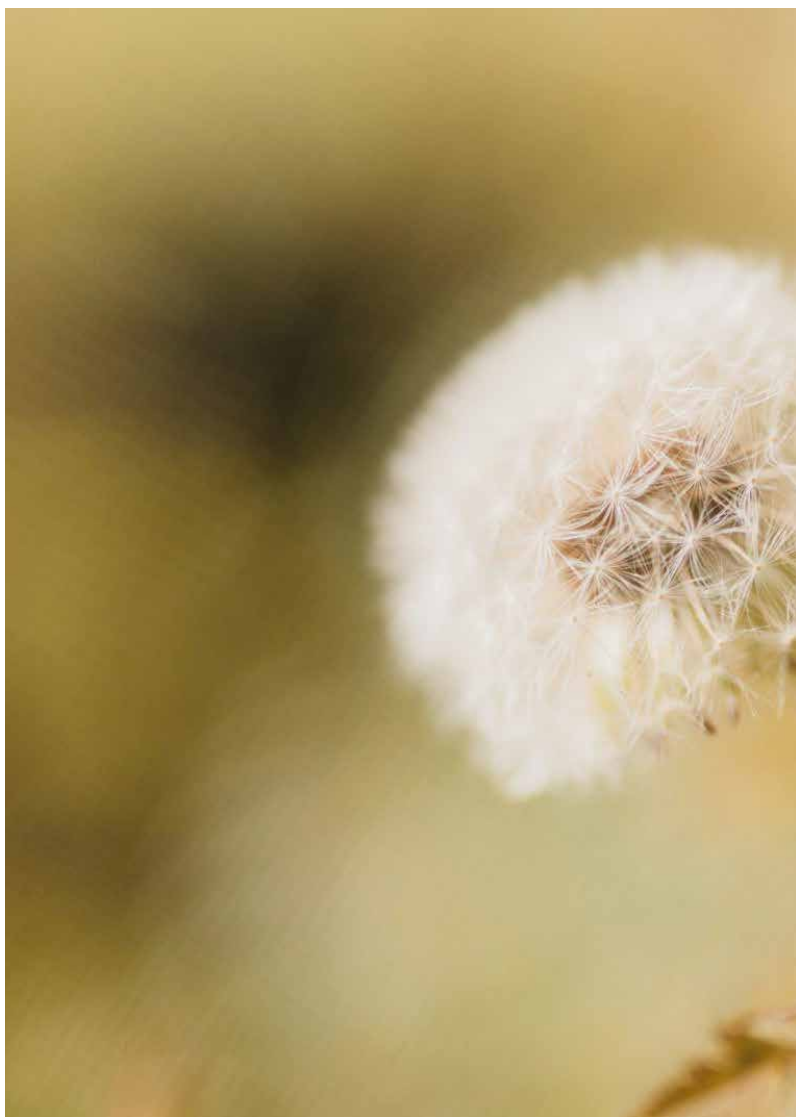
Av verkætlanum, sum Føroyar hava serligan áhuga fyri, kunnu nevast Naturforvaltning og data og *Protected areas and areas with other effective conservation measures in the North Atlantic*.

Naturforvaltning og data

Endamálið við hesi undanverkætlan var at lýsa tøkniliga undirstøðukervið fyri náttúrudátum í Norðurlondum, herundir dátuinnsavnan, viðgerð, og hvussu hesar dátur verða nýttar í náttúrufyririting. Umhvørvisstovan hevði tikið stig til undanverkætlanina, júst fyri at stuðla okkara arbeiði at byggja snikka til okkara egnu skipanir við náttúrudátum.

Protected areas and areas with other effective conservation measures in the Nordic Arctic

Høvuðsendamálið við verkætlanini er at gera eitt yvirallit við vitan, vegleiðingum og arbeiðsháttum, tá tað snýr seg um vard øki og øki við other effective conservation measures í norðurlandska arktis. Verkætlanin er seinkað, og tí ber ikki til at síggja úrslitini enn.

Norðurlenska programmið Náttúruloysnir

Umhvørvisstovan samskipar eisini
programmið Náttúruloysnir - eitt fýra ára
program á 28 mió. við seks verkætlanum.

Árligu tiltøkini vóru umfatandi og eydnaðust væl. Allar verkætlanirnar vórðu settar í gongd og gingu eftir ætlan. Fyrsta verkætlanin bleiv liðug, og úrslitini frá henni lögdu lunnar undir komandi arbeiði.

Høvuðsfokus varð sett á at fyrireika seinasta partin av programminum og at miðla úrslitini frá fyrstu verkætlanini. Hetta fevndi um luttøku á tiltøkum sum árliga fundinum hjá NetworkNature í Brússel, setanina av NetworkNature Portuguese Hub í Portimao, fólkafundinum á Bornholm og COP28 í Dubai. Eisini varð ein væl eydnað verkstova við verkætlanarleiðarum hildin í Assens, har videoupptøkur eisini vórðu gjørdar.

Stýrisbólkurin søkti um eyka fígging til eina verkætlan um burðardyggar býir í 2024, og á fundi í Stókkhólmi í septembur fór arbeiðið við at raðfesta fokusøki til nýggju samstarvsætlanina í gongd.

Verkætlan 3 og 4, um at menna talgildar vegleiðingar til verksetan av náttúruloysnum í Norðurlondum, vóru bodnar út og latnar norsku granskingarstovnunum NIVA og NINA. Regluligir fundir vóru hildnir við samskiparan av verkætlan 5, Crop Wild Relatives, sum NordGen stýrir, fyri at tryggja, at eisini henda verkætlan fylgdi ætlanini.

Programmið varð miðlað á ymsum pallum, eitt nú LinkedIn, NetworkNature Nordic Hub, og við luttøku á ymsum ráðstevnum og fundum. Harumframt varð arbeiðt við at fyrireika eina verkstovu í Grønlandi og eina stóra ráðstevnu í Malmö í september 2024.

Umhvørvisstovan
Ársfrágreiðing 2023
Sniðgeving og umbróting: Annijanni

umhvørvisstovan

FAROESE ENVIRONMENT AGENCY

www.us.fo
us@us.fo